

1.01 izvirni znanstveni članek

UDK 371.21(497.4 Preddvor)(091)
prejeto: 11. 4. 2005

Jure Volčjak

univ. dipl. zgodovinar, arhivist, Arhiv Republike Slovenije, Zvezdarska 1, SI-1127 Ljubljana
e-mail: jure.volcjak@gov.si

Oris zgodovine šolstva v Preddvoru do konca 1. svetovne vojne

IZVLEČEK

Zgodovina preddvorskega šolstva je bila do sedaj predstavljena zelo pomanjkljivo. Članek poskuša podati kratek oris začetkov šolstva v Preddvoru vse do konca 1. svetovne vojne, odisejado gradnje šolskega poslopja, ki je trajala preko 50 let, povečanje šole od enorazrednice do trirazrednice in kratek pregled preddvorskih učiteljev.

KLJUČNE BESEDE

osnovna šola, Preddvor, učitelj

SUMMARY

AN OUTLINE OF THE HISTORY OF SCHOOLS IN PREDDVOR TO THE END OF WORLD WAR I

The history of education in Preddvor has been until the present time presented inadequately. The article attempts to give a brief description of the beginnings of schooling in Preddvor as far as the end of World War I, the odyssey of the building of the school that lasted over 50 years, and a short list of the Preddvor teachers.

KEY WORDS

Primary school, Preddvor, teacher

Nekaj besed o osnovnem šolstvu

Reformo šolstva v avstrijskih deželah nemškega cesarstva je pričela cesarica Marija Terezija leta 1774 s potrditvijo Splošnega šolskega reda ali Splošne šolske naredbe. S tem je država prevzela temeljno pobudo za razvoj šolstva in s tem šolo namenila vsem otrokom. Splošni šolski red je priporočal splošno šolsko obveznost, ki je bila omejena na otroke med 6. in 12. letom. Šolska obveznost je bila namreč uzakonjena šele leta 1869.¹ Mlajši, t. j. otroci med 6. in 9. letom, naj bi obiskovali šolo v poletnem semestru, starejši, med 9. in 13. letom, pa v zimskem semestru, saj so v poletnem času morali delati na polju.

Šolsko leto je trajalo 10 mesecev, kot še danes, razlika je bila le v začetku in koncu pouka. Nekdaj se je pouk namreč začel z novembrom, končal pa konec julija: *"Došel je šolskim učencem preljudi mesec veliki serpan (mensis augustus), ki je zaperl šolska vrata, in nastopil je za dva meseca delapust po desetmesečnem trudu. Kar je mladina sejala od vseh svetih, ta žanje sedaj, in šolski letopisi razglašajo žetev z nastopom velikega serpana"*.² Šolsko leto se je vedno zaključilo s sv. mašo, po maši pa se je v šoli vršil preizkus znanja.³

Splošni šolski red je na novo opredelil tudi učiteljski poklic, nov način pouka in nove učne metode. Cesaričina šolska reforma je omogočila razvoj šolske mreže. Uvedene so bile tri vrste šol: trivialke, glavne šole in normalke. Glavne šole so bile ustanovljene v okrožjih, normalke pa v glavnih mestih dežel – obe sta omogočali nadaljnji študij.⁴ V našem primeru nas bolj zanima trivialna šola. Trivialke so ustanovljali na podeželju, v trgih in manjših mestih. Otroke so v njih poučevali verouk, branje, pisanje, računstvo, posvetno moraliko in osnovne pojme gospodarstva. Na trivialkah naj bi praviloma poučeval na hitro priučeni cerkovnik. Pouk je večinoma potekal v domačem, t. j. slovenskem jeziku.⁵ Poleg teh treh vrst osnovnega šolstva pa so bile že leta 1805 s prvim osnovnošolskim zakonom uvedene t. i. nedeljske šole, ki so bile mišljene kot ponavljalne šole za starejše otroke do 20. leta. Mnogi otroci pa šole niso redno obiskovali, zato so bile nedeljske šole velikokrat tudi začetne šole. V nedeljskih šolah so poučevali krajevni duhovniki, in sicer brezplačno. Leta 1816 so nedeljske šole postale obvezne za šolsko mla-

dino od 12. do 15. leta, izumirati pa so začele po sprejetju splošne šolske obveznosti leta 1869.⁶

Nadzor nad šolami so vršila šolska nadzorništva, ki so bila prav tako sestavljena iz treh stopenj, in sicer iz šolske komisije v glavnem mestu dežele, višjega okrajnega nadzorništva in krajevnega šolskega nadzorništva. Slednje je skupaj s posameznimi župnijami in gospodstvu tudi odločalo o gradnji novih šol.⁷ Šolstvo je bilo v avstrijski monarhiji pod nadzorstvom katoliške cerkve, še zlasti od konkordata med monarhijo in Svetim sedežem leta 1855 dalje. Šolsko nadzorništvo je bilo sestavljeno iz treh stopenj. Neposredno nadzorstvo nad šolo v domačem kraju je vršil krajevni duhovnik, ki je svoja opažanja sporočal svojemu nadrejenemu, t. j. dekanjskemu šolskemu nadzorniku. Le-ta je bil odgovoren škofijskemu nadzorništvu, šele to pa je o stanju na osnovnih šolah obveščalo deželno oblast.⁸

Pod nadzor države je šolstvo prišlo leta 1869, ko je nova oblast v monarhiji sprejela tretji osnovnošolski zakon, ki je z dopolnitvami veljal vse do leta 1918. Le-ta je uveljavil splošno osemletno šolsko obveznost in odpravil delitev šol na tri vrste. Ustanavljati so začeli ljudske šole in meščanske šole. Na Kranjskem so se na podeželju večinoma zadovoljili s šestletno šolsko obveznostjo, zato pa so morali otroci do dopolnjenega 14. leta starosti obiskovati nadaljevalno oziroma ponavljalno šolo. Šoloobvezni so postali otroci med 6. in 14. letom. Izboljšalo se je tudi gmotno stanje učiteljstva. Učitelji so postopoma opuščali mesto cerkovnika, vedno več plačila je bilo v gotovini, manj pa v naturalijah. Učitelji so počasi prenehali s pobiranjem bére in šolnine po hišah, dobili pa so tudi pravico do pokojnine. Ta zakon je odpravil tudi cerkveno šolsko nadzorstvo in ga nadomestil s posvetnim.⁹

Problem reforme šolstva konec 18. stoletja je bila slaba materialna podlaga učiteljev. Sredstev, ki so se zbirala v Deželnem šolskem skladu, je bilo komaj dovolj za kritje stroškov normalke, zato je bilo financiranje glavnih šol in trivialk prepuščeno lokalnim oblastem, ki so bile z denarjem že tako ali tako na tesnem. Deželni šolski sklad je sestavljalo razlašeno premoženje jezuitskega reda in del, ki ga je dežela pridobila od deželnega glavarstva, raznih obveznih prispevkov, ki so jih morale plačevati cerkve in bratovščine ter prostovoljni prispevki. Ustanovitev šole je bil velik problem; tega so se lokalne oblasti večinoma branile. Po določbah terezijanske in jožefinske šolske zakonodaje

¹ Schmidt, *Zgodovina šolstva in pedagogike*, str. 179 sl.; Enciklopedija Slovenije, 12, str. 202.

² *Novice*, 1859, št. 32, 10. avgust. *Šolski novičar*.

³ AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893*, leto 1880. Zahvaljujem se prof. Janezu Planincu, namestniku ravnatelja OŠ Preddvor, ki mi je omogočil dostop do šolske kronike.

⁴ Glej opombo št. 1.

⁵ Schmidt, *Zgodovina šolstva in pedagogike*, str. 181, 232 sl.; Enciklopedija Slovenije, 8, str. 188–192.

⁶ Enciklopedija Slovenije, 7, str. 349.

⁷ Glej opombo št. 1.

⁸ Schmidt, *Zgodovina šolstva in pedagogike*, str. 243 sl.; Enciklopedija Slovenije, 9, str. 385.

⁹ Glej opombo št. 5, *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja II*, str. 66; Ciperle, *Šolstvo v Šenčurju*, str. 288.

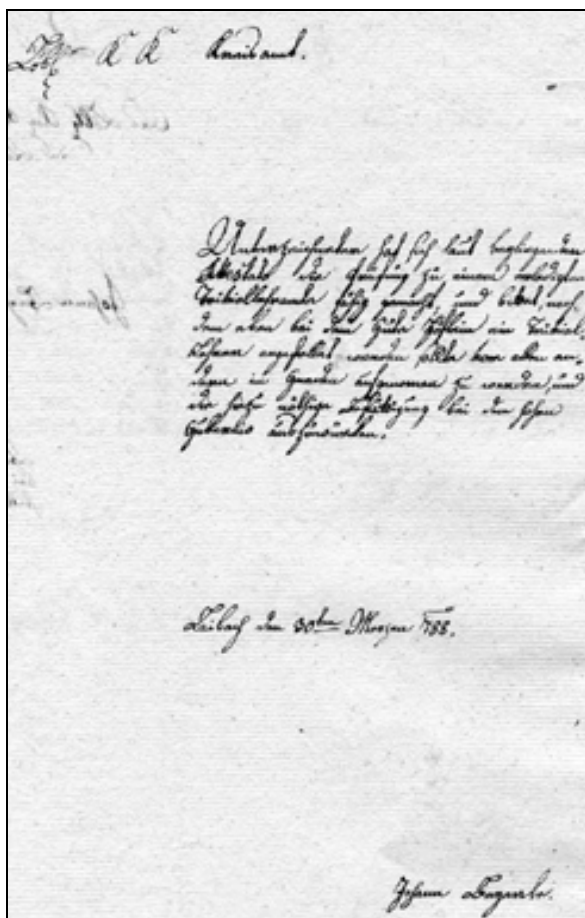
so morali namreč sami skrbeti za vzdrževanje šole in učitelja.¹⁰

Ustanovitev trivialne šole

Prva šola v Preddvoru je bila ustanovljena spomladi leta 1788 in ne šele leta 1790 ali kasneje, kot so do sedaj krožile domneve in ugibanja v raznih redkih člankih. V ta sklop ne smemo šteti privatnih šol po gradovih v okolici ali domnevne samostanske šole vetrinjskih cistercijanov v preddvorski graščini.¹¹ Po obliki je šlo za trivialno šolo, ki naj bi sprva imela sedež v preddvorski graščini. Ustanovljena naj bi bila pred 30. marcem 1788, saj je tega dne Johann Beyerle (Janez Bajerle) prosil c. kr. okrajni urad v Ljubljani za potrditev na učiteljsko mesto trivialne šole pri graščini Preddvor.¹² Tako se ne moremo strinjati z 2. členom Odloka o občinskem prazniku Občine Preddvor, ki določa osmi september za občinski praznik. Po odloku ta dan "predstavlja pričetek osnovnega ljudskega šolanja v Preddvoru v letu 1856".¹³ Kot bomo videli v nadaljevanju, so občinski svetniki določili tako napačen datum kot tudi napačno letnico pričetka šolanja. S tem so praktično prezrli predhodnih 68 let šolstva v Preddvoru.

Preddvorski učitelj je bil obenem tudi cerkovnik in organist v župnijski cerkvi sv. Petra.¹⁴ Trojna služba preddvorskega učitelja je bilo dolgo časa predmet razprav in raznih dopisov med tedanjimi uradi. Glavni razlog, da so učitelji opravljali tudi službo organista in cerkovnika, so bili slabi dohodki. Preddvorski učitelj je z dodatnimi dohodki komaj uspel za silo krmariti med mesečnimi izdatki in preživljati sebe in svojo družino. Učitelj Potočnik je zato dodatno opravljal še službo pisarja na gradovih Preddvor, Hrib in Turn.¹⁵

Anton Tomaž Linhart je kot okrožni šolski nadzornik zaman skušal doseči povečanje učiteljskih dohodkov. Če so dohodki učiteljev iz lokalnih virov po odbitku vseh stroškov znašali pod 130 goldinarji letno, jim naj bi država iz deželnega šolskega sklada dajala razliko do tega zneska. Na

Dopis učitelja Janeza Bajerleta (NŠAL, ŠAL, Spisi II, fasc. 42, 1788, Šolstvo (1–39), dokument št. 16).

splošno je prve šole obiskovalo malo otrok tudi zaradi šolnine, ki je bila sicer nizka – 10 krajcarjev mesečno – le-ta je še dodatno odvrnila starše otrok pri odločitvi, ali poslati otroka v šolo ali ne. Zaradi revščine na Kranjskem so bili starši na deželi pa tudi v trgih in mestih šolnine večinoma oproščeni. S tem je učiteljem izpadel del dohodkov. Le-te bi sicer lahko izterjali, a bi se s to potezo staršem še bolj zamerili. Linhart je nekaj več uspeha imel na področju cerkovniških dohodkov. Predlagal je, da bi cerkovniške dohodke po podružnicah začeli nakazovati cerkovniku pri župnijski cerkvi, s tem pa bi vsaj malo izboljšali gmotno stanje učiteljev, ki so večinoma opravljali tudi cerkovniško službo. To je posledično vodilo tudi k znatnemu dvigu ustanovljenih šol na Kranjskem spomladi 1788,¹⁶ saj učitelji niso več toliko obremenjevali lokalnih oblasti.

Preddvorska trivialka je imela vrsto pomanjkljivosti. Otroci so jo obiskovali le v zimskem času, saj so poleti otroke rabili na pašnikih. Prva pred-

¹⁰ Schmidt, A. Linhart kot okrožni šolski nadzornik, str. 146; *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja I*, str. 27–37; *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja II*, str. 59–80.

¹¹ Tavželj, *Šolstvo v Preddvoru*, str. 249; SŠM, dokumentacijska zbirka, Šolska mapa OŠ Preddvor. Podatki v tej mapi so zelo nezanesljivi, nekateri pa popolnoma napačni!

¹² NŠAL, ŠAL, Spisi II, fasc. 42, 1788, Šolstvo (1–39), dokument št. 16 z dne 30. marca 1788.

¹³ *Uradno glasilo Občine Preddvor*, 10, 2004, št. 4, Odlok o občinskem prazniku Občine Preddvor.

¹⁴ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/62 z dne 10. januarja 1809; Roblek, *Kulturno in športno življenje*, str. 178.

¹⁵ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, RMK 1784–1793, 22. september 1788.

¹⁶ Schmidt, A. Linhart kot okrožni šolski nadzornik, str. 146–148.

J. Radoš	1795	1. januar 1795
M. Radoš	1795	18. januar 1795
J. Radoš	1800	2. januar
M. Radoš	1804	12. januar
M. Radoš	1807	15. januar

Zapis v *Statusu animarumu* o prebivalcih v šoli (NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, RMK 1771–1790).

dvorska šola ni imela lastnih prostorov, zato je pouk potekal v mežnariji, ki je bila od župnišča oddaljena 200 korakov – "pri Trepanu"¹⁷ s hišno št. Preddvor 2. Ko je bilo sezidano novo šolsko poslopje, je stavba dobila hišno št. Preddvor 3.¹⁸ Šolo je obiskovalo zelo malo otrok, učiteljska plača pa je bila žalostno nizka.¹⁹

Preddvorski šolski okoliš je tedaj obsegal 6 vasi: Preddvor, Nova vas, Mače, Hrib, Breg in Tupaliče. Za šolo sposobnih otrok je bilo 84, t. j. 40 dečkov in 44 deklic, a je šolo obiskovalo le 15 otrok, od tega 10 dečkov in 5 deklic. Šoli je bila namenjena ena, slabo opremljena soba v mežnariji, poučevalo pa se je v materinščini, t. j. slovenščini. Pouk je trajal zjutraj od 8. do 10. ure, popoldne pa od 13. do 15. ure, hkrati za dečke in deklice v isti sobi. Verouk je poučeval župnik ali pa kaplan.

Plača preddvorskega učitelja je bila res slaba. Iz normalnega šolskega sklada je dobival 64 goldinarjev in 40 $\frac{1}{4}$ krajcarjev, gospodstvo Preddvor, kamor je šola spadala, mu je dodalo še 10 goldinarjev v denarju, ostale dohodke pa je prejemal v

naturi: 9 mernikov pšenice v vrednosti 27 goldinarjev, 10 mernikov ajde v vrednosti 20 goldinarjev, 7 mernikov soržice v vrednosti 14 goldinarjev in 56 kosov sira v vrednosti 1 goldinar in 24 krajcarjev. Iz drugih virov je dobil le 14 goldinarjev in 9 $\frac{3}{4}$ krajcarjev v denarju. Skupaj je tako dobil 162 goldinarjev in 14 krajcarjev. Vzdrževati je moral tudi hlapca, za kar je porabil 66 goldinarjev in 54 krajcarjev, tako da mu je na koncu ostalo le še 95 goldinarjev in 20 krajcarjev. Na "srečo" je bil obenem tudi cerkovnik, tako da je imel na voljo vsaj stanovanje v mežnariji – četudi zelo slabo.²⁰

V šolskem letu 1805/06 je preddvorsko enorazrednico v dveh semestrih obiskovalo le 15 otrok: v zimski semester so hodili trije dečki in dve deklici, poletni semester pa je obiskovalo sedem dečkov in tri deklice. Iz tega šolskega leta je ohranjen tudi prvi seznam preddvorskih učencev (z njihovim uspehom). Zaradi pomanjkanja gradiva in zanimivosti ohranjenega na tem mestu objavljam imena učencev, njihovo starost in imena in poklic njihovih očetov – pri poletnem semestru le očetov poklic. Za večino sem našel tudi rojstne in mrliške podatke. Starost učencev ni bila navedena popol-

¹⁷ Rebol, Lovro Pintar, str. 2.

¹⁸ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, Status animarum v PMK 1771–1790.

¹⁹ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/40 z dne 23. januarja 1806.

²⁰ *Prav tam*, dokument št. 6/674 z dne 16. julija 1806.

noma točno, saj so bili eni starejši, nekaj je bilo pa tudi mlajših. Zanimivo je, da je bil učitelj Potočnik mlajšim (iz poletnega semestra) vsem krstni boter.

Zimski semester:²¹

učenec/-ka	oče, poklic	starost
Andrej Tomc	Luka Tomc, kajžar	13 let
Janez Lap ²²	Blaž Lap, kajžar	14 let
Janez Potočnik ²³	Jernej Potočnik, učitelj	12 let
Frančiška Švarc ²⁴	Janez Švarc, ključavničar (šlosar)	13 let
Frančiška Šavs	Franc Šavs, kajžar	13 let

Poletni semester:²⁵

učenec/-ka	poklic očeta	starost
Alojz Potočnik ²⁶	učitelj	8 let
Matjaž Potočnik ²⁷	učitelj	6 let
Jakob Pernuš ²⁸	kajžar	6 let
Matjaž Pernuš ²⁹	kmet	6 let
Gašper Tomc ³⁰	kajžar	8 let
Janez Šavs ³¹	kajžar	8 let
Jožef Kaštrun	kmet	8 let
Uršula Tičar ³²	kmet	6 let
Marija Šavs ³³	kajžar	8 let
Marija Lap ³⁴	kajžar	8 let

²¹ *Prav tam*, dokument št. 6/674 z dne 17. maja 1806.

²² NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, RMK 1784–1793, PMK 1771–1790, MMK 1842–1897. Rojen je bil 21. aprila 1791 v Dolu 8 (pri Blažetu), umrl pa je zaradi starosti 9. decembra 1874.

²³ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, RMK 1793–1822. Rojen je bil 24. junija 1793 v Preddvoru 2 (v šoli).

²⁴ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, RMK 1784–1793, PMK 1771–1790. Rojena je bila 9. marca 1793 v Preddvoru št. 19 (pri Šlosarju).

²⁵ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/674 z dne 17. maja 1806.

²⁶ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, RMK 1793–1822. Rojen je bil 12. aprila 1796 v Preddvoru 3 (v šoli).

²⁷ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, RMK 1793–1822, PMK 1771–1790. Rojen je bil 18. februarja 1800 v Preddvoru št. 3 (v šoli).

²⁸ *Prav tam*. Rojen je bil 1. maja 1800 v Preddvoru št. 6 (pri Koširju).

²⁹ *Prav tam*. Rojen je bil 9. februarja 1801 v Preddvoru št. 6 (pri Koširju).

³⁰ *Prav tam*. Rojen je bil 28. decembra 1795 v Preddvoru št. 13 (pri Karunu).

³¹ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, RMK 1793–1822, PMK 1771–1790, MMK 1842–1897. Rojen je bil 26. januarja 1797 v Preddvoru št. 22 (pri Švedru), umrl pa je zaradi starosti 7. junija 1869.

³² Glej opombo št. 27. Rojena je bila 18. septembra 1801 v Preddvoru št. 17 (pri Jeklu).

³³ Glej opombo št. 31. Rojena je bila 2. januarja 1796 v Preddvoru št. 4 (pri Zalešneku), umrla pa za posledicami tifusa 13. aprila 1854.

³⁴ Glej opombo št. 31. Rojena je bila 31. marca 1795 v Dolu št. 8 (pri Blažetu).

Problem šolskih prostorov v Preddvoru se je pokazal že takoj na začetku. Da je šola delovala v nemogočih razmerah, ni opozarjal le učitelj, pač pa je na nemogoče prostore opozarjal tudi kranjski dekan Avgust Sluga kot okrajni šolski nadzornik. Lahko bi rekli, da so bile razmere že kar katastrofalne in tudi kritične. Sluga je bil še celo bolj oster: šola je treba obnoviti ali pa jo takoj zapreti! Mežnarija, kjer je potekal pouk, je bila namreč v klavrnem stanju. Stavba ni bila zidana, pač pa lesena, les pa že popolnoma strohnjen.³⁵ Mežnarija oziroma šola je bila praktično neuporabna že leta 1806, a agonija, kot bomo videli, je trajala še naslednjih petdeset let. Dekan Sluga je bil prav tako kritičen do bornega učiteljevega dohodka in majhnega števila šolajočih se otrok. Da pa ne bi dobili vtisa, da je vse samo kritiziral, je imel tudi nekaj predlogov za rešitev žalostnega stanja. Predlagal je namreč, da bi se šolskemu pouku začasno namenila ena soba v župnišču. Pred jožefinskimi reformami župnijskih meja je bila preddvorska župnija namreč veliko večja. Obsegala je kar 16 podružnic, župniku pa sta bila v pomoč tudi dva kaplana.³⁶ Po reformah 1787 pa je v Preddvoru ostal le še en kaplan, tako da je bila sedaj ena kaplanova soba prazna. S tem bi se šola v kraju ohranila, obenem pa ne bi bilo treba obremenjevati faranov s stroški za popravilo mežnarije. Predlogu je pritrtil tudi knezoškofijski ordinariat v Ljubljani.³⁷ Do realizacije pa ni prišlo, saj se je, kot običajno, zataknilo v samem Preddvoru. Nasprotniki so se pritoževali nad lokacijo predlagane sobe – ker naj bi bil prostor v samem župnišču, bi bil preveč oddaljen od učiteljevega stanovanja, le-ta pa ga s svojimi skromnimi sredstvi tudi ne bi mogel vzdrževati. Poleg tega tudi ne bi mogel več služiti kot pisar v sosednjih gradovih in skrbeti za službo cerkovnika ter za svojo družino in otroke, saj mu to čas ne bi več dopuščal. Bil bi namreč preobremenjen že z opravljanjem trojne službe (učitelja, cerkovnika in organista).³⁸

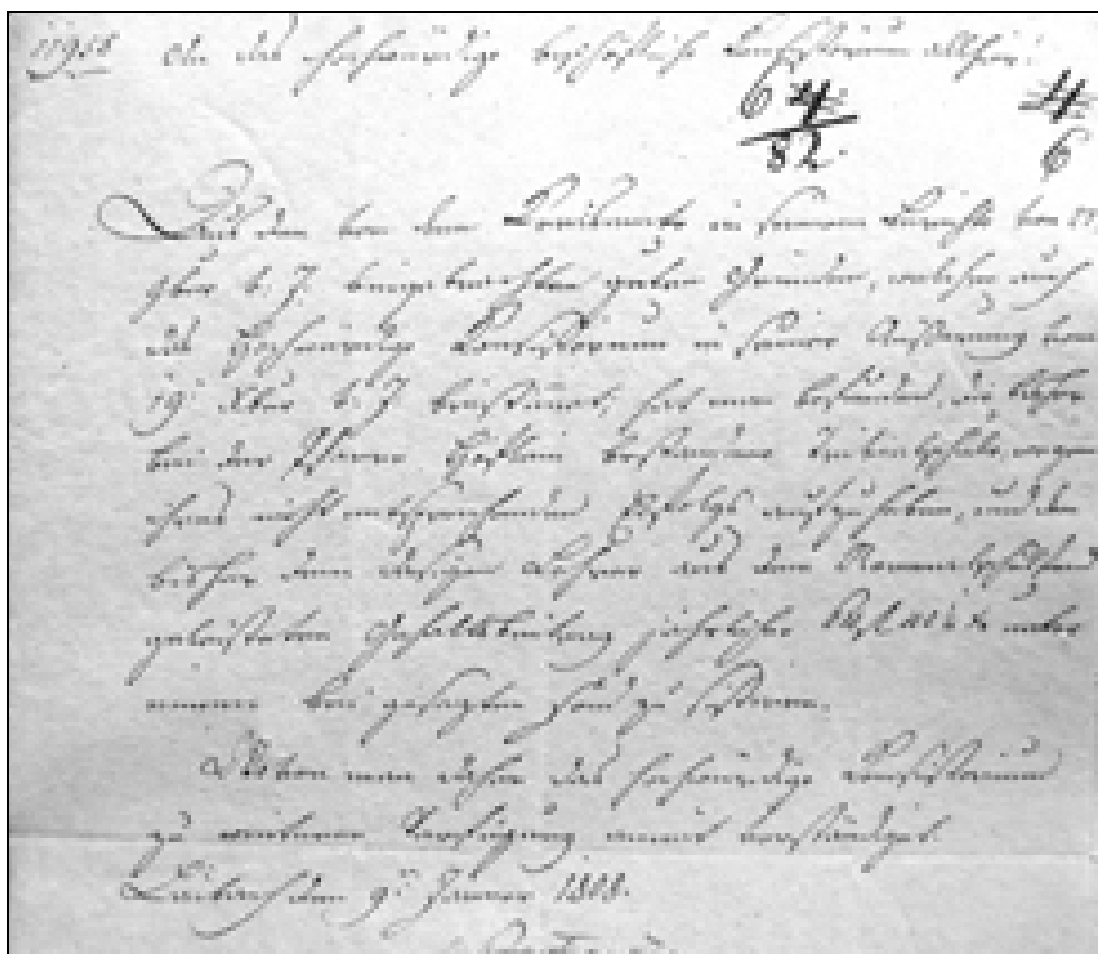
Človek bi pričakoval, da so se razmere vendarle začele izboljševati, a so bila nasprotovanja šoli očitno prevelika. Zaradi tega je prišlo do prelomne odločitve: trivialna šola v Preddvoru je bila z dekretom deželne vlade devetega januarja 1808 razpuščena. Pričakovali bi, da zaradi neustreznih prostorov, a ne. Ukinitev šole je deželna vlada utemeljevala v nezadostnem uspehu preddvorskih učencev.

³⁵ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/1085 z dne 10. oktobra 1806.

³⁶ Dolinar, *Drobci iz zgodovine župnije Preddvor*, str. 106.

³⁷ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/1178 z dne 31. oktobra 1807 in odgovor z dne 7. novembra 1807.

³⁸ *Prav tam*, dokument št. 6/1280 z dne 19. novembra 1807.

Dopis deželne vlade o ukinitvi trivialne šole (NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, dokument št. 6/82 z dne 9. januarja 1808).

Plačevanje učitelja iz normalnega šolskega sklada je bilo zato začasno ustavljeno.³⁹ Odgovor pristojnega organa, t. j. škofijskega konzistorija, je prišel po enem letu. Škofijski konzistorij razpusta preddvorske trivialne šole ni dovolil!⁴⁰ Svoj "ne" so utemeljili z zakonom o nemških šolah. Ta zakon je določal, da je morala šola obstajati v kraju, kjer je prebival dušni pastir in kjer so se vodile matične knjige. Preddvorska trivialka je zato morala biti obnovljena. Prav tako so bila odmrznjena izplačevanja učiteljske plače iz normalnega šolskega sklada. Ugotovljeno je bilo, da je šolsko poslopje potrebno popravila in da je treba začeti aktivnosti v tej smeri. Sprejet je bil tudi sklep, da je treba starše otrok v skladu s šolskim kodeksom spodbuditi, da bodo svoje otroke v prihodnje bolj redno pošiljali v šolo.⁴¹ Starši v preddvorskem šolskem okolišu so bili namreč šoli in učitelju večinoma nenaklonjeni. Učitelji, ki so bili nastavljeni v

Preddvoru, so preživljali težke dneve in so se veselili premestitev. Velikokrat so bile zjutraj razbita stekla na šoli, ponoči so razgrajali pod učiteljevim oknom itd.⁴² Učitelj Luka Knific ml. je tako v šolsko kroniko pred odhodom iz Preddvora zapisal: "Tako je konec po nedolžnem mi prisojene muke v tem šoli tako sovražnem kraju".⁴³

Šola v Preddvoru je bila tako ponovno vzpostavljena, toda z nadaljevanjem pouka ni bilo nič. Razlogi so bili v bistvu že stari: pomanjkanje ustreznega in varnega prostora in pomanjkanje denarja. Rečeno je bilo, da naj bi pouk stekel potem, ko bodo našli ustrezne prostore in našli denar, s katerim bi le-te tudi primerno opremili. Prav tako bi morali poiskati stanovanje za cerkovnika oziroma učitelja. Plačevanje najemnine za drugo sta-

³⁹ *Prav tam*, dokument št. 6/82 z dne 9. januarja 1808.

⁴⁰ *Prav tam*, dokument št. 6/62 z dne 18. januarja 1809.

⁴¹ *Prav tam*, dokument št. 6/1178 z dne 27. februarja 1808.

⁴² AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893*, leto 1878.

⁴³ SŠM, dokumentacijska zbirka, Šolska mapa OŠ Preddvor, Zgodovina osnovne šole v Preddvoru z dne 9. aprila 1929. Zahvaljujem se prof. Marjetki Balkovec Debevec iz SŠM za prijaznost in poslano fotokopije gradiva o preddvorski osnovni šoli. AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893*, leto 1885.

novanje pa so takoj kategorično zavrnil. Smiselno bi namreč bilo le obnoviti obstoječo cerkvenikovo hišo, a to zaradi dela na polju v istem letu (1808) ni bilo mogoče.⁴⁴

K boljšim razmeram ni pripomoglo niti imenovanje novega okrajnega šolskega nadzornika, lastnika graščine Hrib in obenem preddvorskega mera (župana) Janeza pl. Gandinija.⁴⁵ Žal zgodba o obnovi preddvorske šole ni bila končana niti leta 1814, zato v Preddvoru ni bilo moč ustanoviti normalne šole.⁴⁶ Iz tega razloga potem Preddvor ni imel več niti trivialke! Po koncu Ilirskih provinc in s tem francoskega obdobja na naših tleh je ljubljanski gubernij izdal odločbo, da morajo šole spet začeti delovati s 1. novembrom. Kranjski dekan je zato skupaj s preddvorskimi gospostvi sklenil, da se šola zopet čimprej vzpostavi. Toliko časa pa je moral otroke v veri ter v branju in pisanju v kranjskem jeziku ob nedeljah in praznikih poučevati župnik Jožef Vode,⁴⁷ tako kot v drugih pokrajinah.⁴⁸ Avstrijski cesar Franc I. je v tem času tudi odredil, da z začetkom novega šolskega leta zopet začno normalno izplačevati plače učiteljem iz fonda komerčne blagajne. Leta 1815 je okrajni urad v Kranju za ponovno vzpostavitev šole v Preddvoru predlagal guberniju, da poleg nekdanjega zneska 64 goldinarjev in 40 $\frac{1}{4}$ krajcarjev iz normalnega šolskega sklada primakne še 35 goldinarjev in 20 krajcarjev, iz okrajne blagajne pa je bil sam pripravljen dodati tudi 20 goldinarjev.⁴⁹

Po drugi ukinitvi in vnovični vzpostavitvi preddvorske šole so nekateri imeli v načrtu, da bi preddvorski kaplan prevzel tudi mesto učitelja, a je bilo to s strani škofijskega konzistorija zavrnjeno, ker je bil kaplan prezaposlen že s svojo službo. Upali so tudi na gradnjo novega šolskega poslopja z dvema prostoroma za pouk, s stanovanjem za učitelja in cerkvenika in njegovega hlapca,⁵⁰ a je bilo za vse to še odločno prezgodaj. Zatikalo se je namreč še vedno pri denarju – kdo bo financiral novogradnjo. Občina se sama v to ni želela spustiti, ampak se je zanašala na pomoč patrona preddvorske župnije, t. j. ljubljanskega škofa. Ker pa je bil status preddvorske župnije nedorečen – njen patron je bil namreč sporen, je 31. oktobra 1815 v Preddvor prišla komisija z upraviteljem škofijskih

temporalij Janezom Murglom na čelu, da bi tej stvari prišla do dna. Komisija je ugotovila, da Preddvor ni samostojna župnija, pač pa le vikariat v okviru župnije Kranj in da ljubljanski škof ni njen direktni patron. To pa je pomenilo, da gradnje šolske stavbe in cerkvenikove hiše ni dolžan financirati patron župnije (ljubljski škof), pač pa je morala gradnjo v celoti financirati lokalna skupnost, t. j. občina. Hkrati je bila zavrnjena tudi misel, da bi zgradili dva prostora za šolski pouk. To naj bi prišlo v pošteve le, če bi se pouk že sedaj odvijal dopoldne in popoldne v dveh ločenih prostorih, a za to ni bilo razloga, ker je bilo pre-malo šolajočih se otrok. Komisija je ocenila tudi dotedanjega učitelja Potočnika. Njen sklep je bil, da bi bilo za razcvet šolstva v Preddvoru potrebno zamenjati tudi njega s študirano osebo.⁵¹

Z gradnjo nove šole pa so zaradi pomanjkanja financ še naprej odlašali, čeprav je bil za nadzornika gradnje določen lastnik graščin Preddvor in Turn Alojz Urbančič.⁵² V pomoč mu je bil preddvorski župnik Vode, gradbeni mojster pa je bil neki Lipuš. Denar za gradnjo so skušali dobiti na najrazličnejše načine. Z vseh strani so že od ustanovitve šole prihajala priporočila, naj povečajo število šolajočih se otrok – leta 1816 jih je bilo za šolo primernih 160. Narejen pa je bil tudi sledeč načrt: od teh 160 otrok bi odpadla desetina takoj na začetku, potem pa še 1/3 zaradi revščine. Ostalo bi 96 otrok, za katere bi starši morali plačevati šolnino. Ta bi v 47 tednih pouka prinesla 75 goldinarjev in 12 krajcarjev. Omenjeni znesek bi pripadel šolskemu fondu podružnic, ki bi ga le-te nato prispevale za novogradnjo šolske stavbe. Skratka, iskali so vse mogoče načine, kako bi lahko našli še kako skrito zalogo. Okrajni urad v Ljubljani je občini namreč priporočil, naj usmeri vse svoje razpoložljive dohodke v izgradnjo nove mežnarije in šole.⁵³

Ljubljanski gubernij je 1. avgusta leta 1820 zahteval dodatna pojasnila o gradnji šolske in cerkvenikove hiše v Preddvoru.⁵⁴ Za vodenje gradnje je bil pooblaščen okrajni urad v Ljubljani, ki pa se mu s popravilom oziroma novogradnjo ni preveč mudilo. Ker denarja ni bilo, je ljubljanski gubernij prosil škofijski ordinariat v Ljubljani za dovoljenje, da se proda odvečno premoženje župnije in podružnic. Ta denar bi potem uporabili kot posojilo, ki bi ga vrnil v petih letih.⁵⁵ Pri podružnični cerk-

⁴⁴ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/48 z dne 25. aprila 1808.

⁴⁵ Schivizhoffen, *Der Adel*, str. 321–322. Rojen je bil 22. oktobra 1765, umrl pa 9. januarja 1850.

⁴⁶ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/112 z dne 25. februarja 1814.

⁴⁷ Jožef Vode je bil župnik v Preddvoru od 1810 do 1828. Nekaj drobtinic o njem v NŠAL, *ŠAL/Zapuščine duhovnikov*, fasc. 379, Franc Pokorn.

⁴⁸ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/112 z dne 2. julija 1814.

⁴⁹ *Prav tam*, dokument št. 6/301 z dne 28. marca 1815.

⁵⁰ *Prav tam*, dokument št. 6/289 z dne 27. avgusta 1816.

⁵¹ *Prav tam*, dokument št. 6/322 z dne 28. oktobra 1819.

⁵² NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, RMK 1793–1822, PMK 1771–1790. Rojen je bil 2. julija 1786, umrl pa 15. avgusta 1855.

⁵³ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 1506 in 1507 z dne 20. februarja 1816.

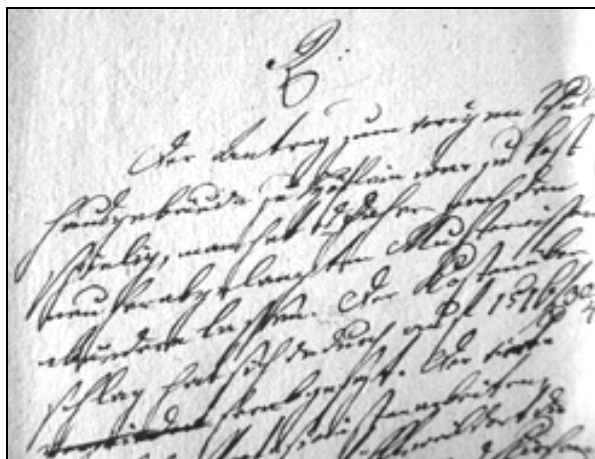
⁵⁴ NŠAL, *ŠAL, Ex. Pr.*, fasc. 9, Protokol št. 66, št. 889/251 z dne 1. avgusta 1820.

⁵⁵ *Prav tam*, št. 778/229 z dne 4. julija 1821; NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/258 z dne 28. julija 1820.

vi sv. Dominika v Tenetišah, ki je tedaj spadala pod lokalno kaplanijo Trstenik,⁵⁶ je bilo dovoljeno najeti do 200 goldinarjev brezobrestnega posojila kot patronatski izdatek omenjene cerkve.⁵⁷ Pri tej podružnici je bila namreč že leta 1806 glavnica v velikosti 5.052 goldinarjev, sama podružnična cerkev pa je imela malo izdatkov. Na škofiji so se s predlogom strinjali, a le pod pogojem, če bi gubernij izdal ustrezno jamstvo.⁵⁸

Gubernij v Ljubljani je julija leta 1820 izdelal predračun stroškov za gradnjo mežnarije oziroma šole. Skupni stroški gradnje naj bi znašali 1.516 goldinarjev in 30 $\frac{1}{4}$ krajcarjev.⁵⁹ Od tega je odpadlo na samo delo 749 goldinarjev in 42 $\frac{1}{2}$ krajcarjev, za gradbeni material pa so predvideli 766 goldinarjev in 48 krajcarjev. Župnija bi morala za gradbeno dela zagotoviti četrtnski delež stroškov v višini 187 goldinarjev in 25 krajcarjev, manjkajoči znesek 562 goldinarjev in 17 krajcarjev pa bi moral zagotoviti patron. Podobno je bilo pri stroških za nabavo gradbenega materiala. Četrtnski znesek v višini 191 goldinarjev in 42 krajcarjev je odpadel na zemljiška gospostva, patronu pa je ostalo za plačilo 575 goldinarjev in 6 krajcarjev.⁶⁰ Aprila 1821 je bila izdana uredba, s katero je ljubljanski gubernij naložil okrajnemu uradu v Kranju skrb za staro mežnarijo, kjer je včasih potekala šola. Poslopje je bilo treba vzdrževati v nespremenjenem stanju do zgraditve novega šolskega poslopja.⁶¹ Gradnja nove stavbe pa je bila dovoljena 15. junija 1821.⁶²

Alojz Urbančič, ki je bil pooblaščen za vodenje gradnje, je zaradi pomanjkanja gradbenega materiala in financ zaprosil za odlog začetka gradnje do spomladi leta 1823, kar je gubernij tudi dovolil. Urbančiču je bilo dovoljeno tudi, da izpelje gradnjo po načrtu v lastni režiji z opozorilom, da stroški gradnje nikakor ne smejo preseči predvidenih stroškov.⁶³

Dopis gubernija ljubljanski škofiji o stroških novo-gradnje (ARS, AS 14, fasc. 3515 (f. 55/65), dokument št. 7399/1868 z dne 15. julija 1821).

Upravitelj škofijskega premoženja Janez Murgel je po naročilu škofijskega konzistorija 20. marca 1823 obiskal Preddvor in pregledal knjige o župnijskem premoženju in premoženju podružnic. Ugotovil je, da glavnica podružnice v Tenetišah znaša 4.988 goldinarjev in 26 $\frac{1}{4}$ krajcarjev.⁶⁴ V 17 letih se je tako glavnica zmanjšala le za okoli 64 goldinarjev.⁶⁵ Zaradi tega je bilo dovoljeno najeti brezobrestno posojilo v višini 400 goldinarjev,⁶⁶ ki pa ga je bilo potrebno vrniti v roku petih let z letnim obrokom 80 goldinarjev.⁶⁷

Toda gradnja šole se ni začela niti spomladi leta 1823. Šolske razmere v Preddvoru pa so bile vsako leto slabše. Preddvorski učitelj zaradi slabega stanja mežnarije, kjer je bila tudi šolska učilnica, ni več redno poučeval. Otroke je občasno poučeval kar v svojem stanovanju – v svoji sobi. Zaradi tega je bilo predlagano, da bi mu dodali nekaj goldinarjev za ogrevanje, njegovi dekli pa za čiščenje.⁶⁸ A je bilo to odbito z utemeljitvijo, da učitelj, če ni na voljo šolske stavbe, v svojem stanovanju otrok ni dolžan poučevati. Tega leta pa je šolo obiskovalo 23 učencev: 17 dečkov in 6 deklic.⁶⁹

⁵⁶ Zaznamek v škofijskem protokolu, da podružnična cerkev v Tenetišah spada pod vikariat Preddvor, ne drži. Podružnična cerkev v Tenetišah je do jožefinskih reform res spadala pod župnijo Preddvor, po letu 1788 pa je postala del lokalne kaplanije Trstenik, danes pa je podružnica župnije Trstenik.

⁵⁷ NŠAL, ŠAL, Ex. Pr., fasc. 10, Protokol št. 67, št. 829/190 z dne 12. avgusta 1823.

⁵⁸ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/270 z dne 6. avgusta 1821; Prav tam, dopis z dne 18. avgusta 1821.

⁵⁹ ARS, AS 14, fasc. 3515 (f. 55/65), dokument št. 7399/1868 z dne 15. junija 1821.

⁶⁰ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/258 z dne 28. julija 1820.

⁶¹ ARS, AS 14, fasc. 3515 (f. 55/65), dokument št. 4477/1177 z dne 17. aprila 1821.

⁶² ARS, AS 14, fasc. 3531 (f. 55/32), dokument št. 5099 z dne 16. januarja 1827.

⁶³ ARS, AS 14, fasc. 3515 (f. 55/65), dokument št. 10320 z dne 13. avgusta 1822; NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/198 z dne 30. avgusta 1822; Prav tam, dokument št. 7628/926 z dne 4. oktobra 1822.

⁶⁴ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 1436/350 z dne 28. decembra 1822; Prav tam, dokument št. 349/77 z dne 3. aprila 1823; Prav tam, dokument št. 6/77 z dne 12. julija 1823; NŠAL, ŠAL, Ex. Pr., fasc. 10, Protokol št. 67, št. 349/77 s 6. aprila 1823; ARS, AS 14, fasc. 3523 (f. 55/82), dokument št. 9537 z dne 12. julija 1823.

⁶⁵ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/270 z dne 6. avgusta 1821; Prav tam, Dopis z dne 18. avgusta 1821.

⁶⁶ Glej opombo št. 63.

⁶⁷ ARS, AS 14, fasc. 3523 (f. 55/82), dokument št. 9537/2571 z dne 23. julija 1823.

⁶⁸ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 467/112 z dne 30. maja 1823.

⁶⁹ Prav tam, dokument št. 4715 6/156 z dne 18. junija 1823; Prav tam, dokument št. 731/156 z dne 28. julija 1823.

Okrajna gosposka Velesovo je 16. aprila 1823 pozvala vse vpletene okrog novogradnje, da v roku osmih dni nakažejo svoje deleže za gradnjo omejnjeni gosposki. Okrajni gosposki Kieselstein v Kranju pa je bilo naročeno, da mora cerkev v Tenetišah patronatski prispevek ljubljanske škofije nakazati preddvorskemu župniku Vodetu. Gradnja bi se potem morala začeti spomladi leta 1824, a se ni. To je bilo sprejeto z velikim začudenjem. Po poročilu kranjskega dekana se gradnja v letu 1824 ni premaknila nikamor, zato je bilo okrajni gosposki Velesovo 5. julija 1825 naročeno, da poizve za vzroke zamude pri gradnji. Po poizvedbah je bilo okrajnemu uradu v Kranju sporočeno, da se gradnja ni začela, ker ni bil nakazan patronatski prispevek ljubljanske škofije, brez tega pa, po besedah odgovornih za gradnjo, gradnje ni bilo mogoče začeti. Med tem časom je bilo v skladu za gradnjo zbranih že 199 goldinarjev in 28 $\frac{3}{4}$ krajcarjev s strani preddvorske občine in 266 goldinarjev in 4 $\frac{1}{4}$ krajcarja od gospostev; skupaj 465 goldinarjev in 33 krajcarjev. Gospostvi Preddvor in Turn pod Novim gradom sta poskrbeli tudi za nekaj gradbenega materiala.

Dogajanja okoli šolske gradnje v Preddvoru so se bolj začele jasni po imenovanju Antona Alojzija Wolfa za ljubljanskega škofa 12. julija 1824.⁷⁰ Po prevzemu službe se je zaradi številni prošnji za patronatski prispevek poglobil v gradivo, ki ga je hranil škofijski arhiv o preddvorski šoli. Na podlagi Wolfovih informacij in informacij okrajne gosposke v Velesovem je okrajni urad v Kranju 28. junija 1826 naložil okrajni gosposki v Velesovem, da poskrbi za takojšen začetek gradnje. Zaradi slabih izkušenj iz preteklosti, ko se z gradnjo ni pričelo, pa je bilo tudi naročeno, da je treba okrajnemu uradu v Kranju mesečno poročati o napredku pri gradnji. Toda gradnja se ni premaknila z mrtve točke, prav tako ni bilo nobenega poročila. Okrajni urad v Kranju se je zganil šele po ponovni pritožbi preddvorskega učitelja Potočnika. Okrajni gosposki Velesovo je okrajni urad v Kranju 19. decembra 1826 pod kaznijo zagrozil, da mora poročati o gradnji v roku 48 ur. Ker pa se to ni zgodilo in je le-ta rok zamudila, so v Velesovo poslali sodnega kurirja. Šele njemu je uspelo dobiti poročilo okrajne gosposke o vzrokih za zamudo pri gradnji. Navedena sta bila dva glavna razloga, in sicer: neizplačan patronatski delež ljubljanske škofije in samo tretjina zbranega denarja od predvidenega zneska v šolskem skladu, ki je bil predviden za gradnjo. Krivdo za tako stanje je okrajni urad v Kranju pripisal tudi okrajni gosposki Velesovo, ki ni imela toliko dobre volje in poguma, da bi začela s samo gradnjo – le-ta bi se lahko pričela tudi pri manjši zbrani vsoti.⁷¹

⁷⁰ Volčjak, *Listine imenovanj ljubljanskih škofov*, str. 26.

⁷¹ AS 14, fasc. 3531 (f. 55/32), dokument št. 5099 z dne 16. januarja 1827.

Trditev, ki jo najdemo v literaturi in nekaterih dokumentih iz mlajšega obdobja, da se je preddvorska šola gradila v letih 1822–1824, je tako popolnoma napačna!⁷²

Ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf, ki je leta 1826 vizitiral župnijo Preddvor, je zapustil v svojem poročilu tudi nekaj besed o žalostnem stanju šole. V vizitaciji pravi, da se je šola odvijala nekaj severneje od kaplanije v mežnariji, v kateri je poučeval slabo plačevan in prastar učitelj. Šoli je bila namenjena ena revna soba, v kateri je našel 2 tabli, vendar nobenih klopi, pač pa mizarso mizo. Očitno se je Potočnik za lažje preživetje poleg službe pisarja na okoliških graščinah ukvarjal tudi z mizarstvom. Nad žalostnim stanjem je bil škof Wolf več kot osupel: *"...ein erbärlicheres Lokale als dieses läst sich für eine Schule kaum denken". (Da tako reven prostor služi šoli, je komaj misliti)*. Otroke je poučeval kaplan Ignacij Holzapfel,⁷³ saj je bil učitelj Potočnik že zelo slab, predvsem pa star.⁷⁴ Septembra 1826 je bil namreč že v 65. letu starosti.

Tudi konec leta 1826 je bilo govora samo o olajšavah, ki naj bi jih bili deležni patroni in zemljiška gospostva za sodelovanje pri gradnji, z začetkom gradnje pa ni bilo nič.⁷⁵ Načrt za gradnjo šole in mežnarije se tako ni udejanil. Preddvorski župnik Vode je trdil, da so predvideni stroški gradnje še vedno previsoki. Nekatera gospostva so sicer pripravila že leta 1825 tudi nekaj gradbenega materiala, a to je bilo tudi vse. Spmembe v načrtu gradnje je predlagal tudi škof Wolf. Predlagal je, da se stari načrti o gradnji šole in mežnarije opustijo in da se ponovno začne pogajanja o samem načrtu. Okrajna gosposka v Velesovem naj bi med tem časom našla tudi ustrezne nadomestne prostore, ki bi jih za potrebe šole začasno najeli. Šlo naj bi za novo zgrajeno stavbo izven Preddvora, obdano tudi z zidano ograjo – v katerem kraju, ni znano. V njej naj bi za potrebe šole najeli dva prostora, letno pa bi morali plačevati 30 goldinarjev najemnine. Škof Wolf je obenem izrazil tudi mnenje, da je bolje denar podružnice v Tenetišah porabiti za nujna popravila na sami podružnici, kot pa da denar posojajo svoji nekdanji župniji.⁷⁶

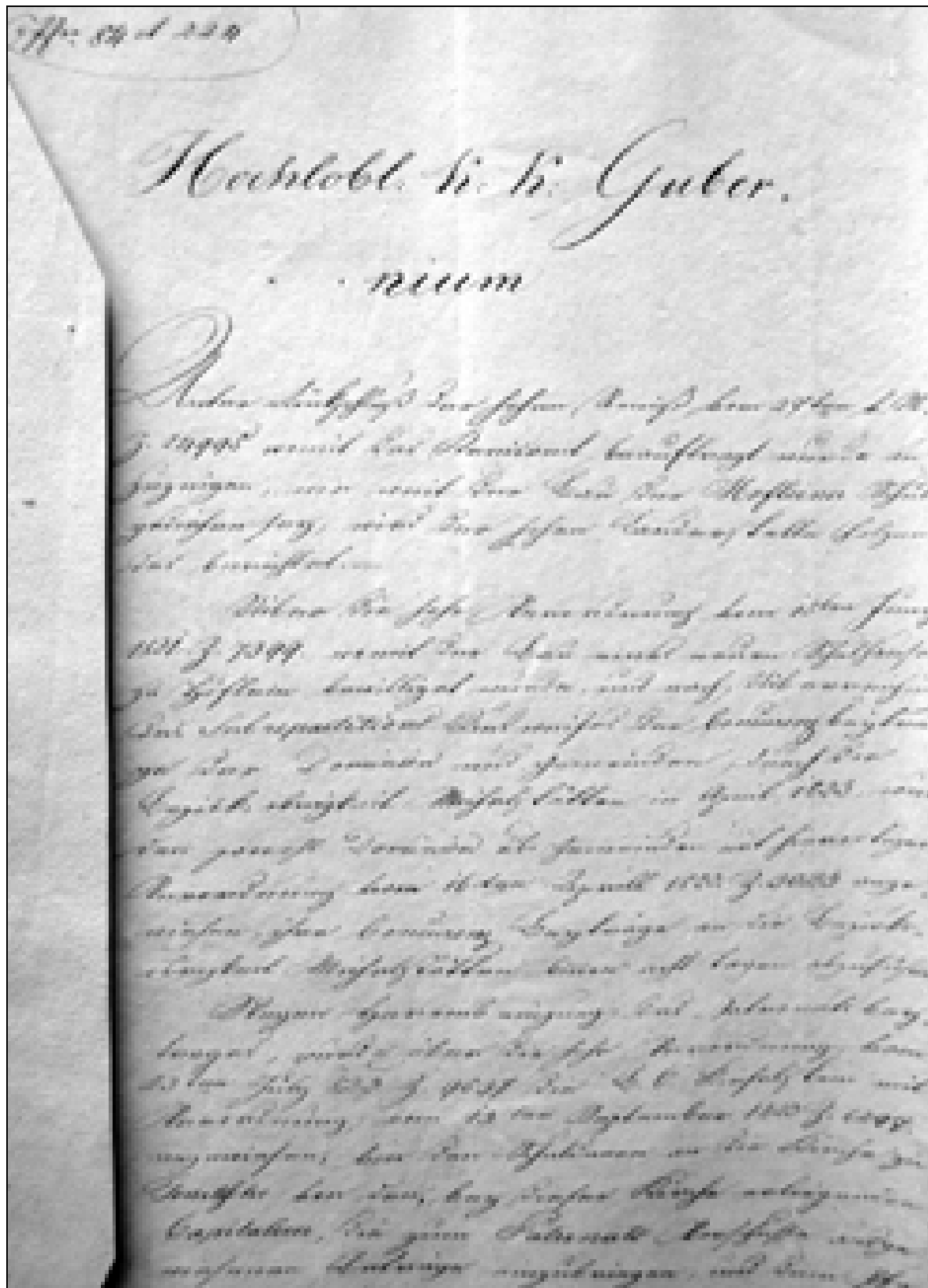
⁷² Navajam le tri primere: SŠM, dokumentacijska zbirka, Register osnovnih šol, Preddvor; *Prav tam*, Šolska mapa OŠ Preddvor, Zgodovina ljudske šole v Preddvoru z dne 27. junija 1940; Tavželj, Šolstvo v Preddvoru, str. 249.

⁷³ Ignacij Holzapfel je bil kaplan v Preddvoru od 1825–1827. Nekaj drobtinic o njem v: NŠAL, *ŠAL/Zapuščine duhovnikov*, fasc. 379, Franc Pokorn.

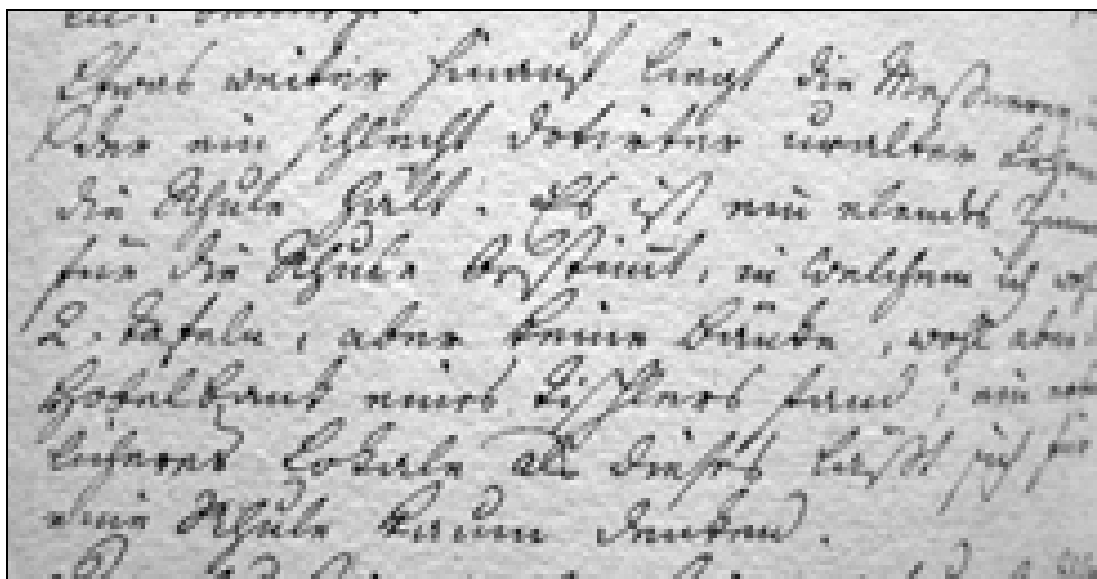
⁷⁴ NŠAL, *ŠAL/VIZ*, fasc. 9, str. 243–244, Vizitacija župnijskega vikariata Preddvor 25. septembra 1826.

⁷⁵ NŠAL, *ŠAL, Ex. Pr.*, fasc. 11, Protokol št. 68, št. 1464/314 z dne 24. novembra 1826.

⁷⁶ AS 14, fasc. 3531 (f. 55/32), dokument št. 5099 z dne 28. februarja 1827.

Poročilo okrajnega urada Ljubljana o gradnji šole
(ARS, AS 14, fasc. 3531 (f. 55/32), dokument št. 6/82 z dne 16. januarja 1827).

Del vizitacije škofa Wolfa o šoli (NŠAL, ŠAL/VIZ, fasc. 9, str. 243–244).

Okrajni urad v Kranju je dobil nalogo, da do 15. maja 1827 sporoči svoje ugotovitve.⁷⁷

Stvari se potem več kot dve desetletji niso premaknile nikamor. Po pregledu najrazličnejšega arhivskega gradiva, ki se dotika preddvorske šole, ni bilo moč najti potrditev za navedbo, da je bila za šolo najdena nadomestna lokacija. Sam se bolj nagibam k domnevi, da so za silo pokrpali staro mežnarijo, v kateri je potem šola životarila nadaljnjih 30 let in čakala boljših časov.

Ko je v Preddvor prišel leta 1849 za kaplana Lovro Pintar,⁷⁸ so se razmere začele počasi izboljševati na vseh področjih. Ves čas je imel podporo tako pri svojem nadrejenem – župniku Keržišniku,⁷⁹ kot tudi pri takratnemu preddvorskem županu Valentinu Nagliču.⁸⁰ Dejaven je bil na vseh področjih. Na njegovo pobudo je bilo med drugim leta 1851 postavljeno današnje župnišče in po njegovih načrtih se je končno začela in dokončala gradnja nove šole. V načrtu je imel tudi povečanje župnijske cerkve sv. Petra, a so mu pretekla dela "vzela" preveč denarja. Zgradil je tudi novo cesto na grad Turn.⁸¹ Odlikoval pa se ni le

po gradbenih delih v župniji, pač pa je bil dejaven tudi na kulturnem in političnem področju. Bil je učitelj prve slovenske pesnice Josipine Urbančič Turnograjske, na Kranjskem pa je bil znan po člankih v Bleiweisovih Novicah, zlasti z gospodarskimi temami. Poznan je bil po sadjereji, saj naj bi imel ob poti na Belo sadovnjak s preko 3.000 sadikami.⁸² Bil pa je tudi deželni poslanec v letih 1867–1874. Poleg vsega naštetega pa je bil tudi rešitelj preddvorskega šolstva. Dejansko je od prihoda v Preddvor prevzel tudi učiteljsko mesto, saj je bil takratni učitelj Napret preveč nepriljubljen in zapit. Kraj, ki ga je tako ljubil, da ga je izbral za svoje zadnje bivališče in v katerem je tudi umrl, pa se mu žal še do danes ni primerno oddolžil. Poklonili so se mu le kranjski deželni poslanci in njegovi častitelji s spominsko ploščo ob vhodu v preddvorsko župnijsko cerkev.

Gradnja prve šole

Po letu 1850 so na Kranjskem začeli bolj intenzivno z gradnjami šol: "... tudi ljudske šole – prva podlaga ljudske omike – se množijo od leta do leta in dospevajo čedalje bolje svoj namen..."⁸³ Samo leta 1855 je bilo na Kranjskem zgrajenih 10 novih šolskih poslopij. V petih letih, od 1850 do 1855, se je število otrok, ki so vsak dan obiskovali šolo, povečalo za 40,7%, število otrok, ki so šolo obiskovali ob nedeljah (t. i. nedeljniki), pa za 33,6%.⁸⁴

⁷⁷ Prav tam, dokument št. 5099/1008 z dne 15. marca 1827.

⁷⁸ Lovro Pintar je bil kaplan v Preddvoru od 1849–1859. Več o njem v: Rebol, Lovro Pintar, str. 1–2; Delavec, Lovro Pintar – narodnjak v senci, str. 197–209.

⁷⁹ SŠM, dokumentacijska zbirka, Šolska mapa OŠ Preddvor, Zgodovina ljudske šole v Preddvoru z dne 27. junija 1940.

⁸⁰ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, RMK 1822–1858, PMK 1771–1790, MMK 1842–1897. Rojen je bil 5. februarja 1825 na Zgornji Beli (pri Kosmatu), umrl pa je zaradi izčrpanosti 17. decembra 1866.; SŠM, dokumentacijska zbirka, Šolska mapa OŠ Preddvor, Zgodovina ljudske šole v Preddvoru z dne 27. junija 1940.

⁸¹ AS 792, fasc. 46, Korespondenca: Janko Urbančič, pismo Lovra Pintarja, 1854.

⁸² *Novice*, 1857, št. 20, 11. marec. *Sadjereja, kakor jo v predvorski šoli že sedem let učimo in Živa priča, da je res treba ljudi sadjereje učiti* (prispevka Lovra Pintarja).

⁸³ *Novice*, 1857, št. 13, 14. februar. *Šole na Kranjskem*.

⁸⁴ Prav tam.

leto	vsak dan	ob nedeljah
1850	11.272	8.778
1855	19.012	13.219
Razlika (število/v %)	+ 7.740 (40,7%)	+ 4.441 (33,6%)

Povečanje števila šolajočih se otrok je prisililo tudi kranjsko deželno vladu v Ljubljani, da je učiteljem poviševala plače in začela z ljubljansko škofijo pospeševati gradnjo šol. "Duhovstvo ... je v vsem učiteljem desna roka. Visoka c. k. deželna vlada v zvezi s slavnim škofijstvom si marljivo prizadeva, da se učiteljem pičila plača poviksuje, da se že obstoječe šole pridno obiskujejo in da se pri farah, kjer šol še ni, priprave delajo, da bi se kmali naredile. V dokaz tega naj je, da so v 21 krajih obravnave za nove šole skor že končane, pri 30 farah pa se tudi že snujejo..."⁸⁵ Popravek dohodkov je doživel tudi preddvorski učitelj, a o tem kasneje.

Konec decembra 1856 je bila za preddvorskega učitelja, organista in cerkovnika izdelana napoved prihodkov in odhodkov. V preddvorski šolski okoliš je tedaj spadalo 11 vasi, in sicer: Preddvor, Nova vas, Mače, Potoče, Tupaliče, Bela,⁸⁶ Hraše, Bašelj in Breg. V 50. letih se je šolski okoliš povečal za šest vasi: za Potoče, vse tri Bele, Hraše in Bašelj. Konec leta 1856 je bilo že 336 šoloobveznih otrok, od tega je bilo 191 fantov in 145 deklet. Razmerje šoloobveznih otrok po vaseh prikazuje spodnja tabela.⁸⁷

vas	fantje	dekleta
Preddvor	13	18
Nova vas	11	14
Mače	12	11
Potoče	15	19
Tupaliče	26	6
Bela	65	44
Hraše	7	3
Bašelj	22	16
Breg	20	14

Grafični prikaz šoloobveznih otrok v Preddvoru leta 1856

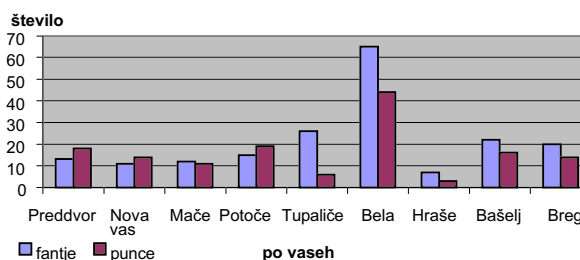

Tabela šoloobveznih otrok leta 1856.

Leta 1858 je preddvorsko trivialno šolo obiskovalo v obeh semestrih v prvem razredu 190 učencev: 98 dečkov in 92 deklic.⁸⁸ Pri učenju naj bi uporabljali le slovenske učne knjige, kot: Abecedna tabla, Abecednik za slovenske šole, Malo berilo, Mali katekizem in Listi evangelji.⁸⁹ Učencem je bila na razpolago še vedno samo ena učilnica, ena soba pa je bila namenjena stanovanju učitelja. Stanje je bilo katastrofalno. Stavba je bila razmajana in neprimerna za bivanje in poučevanje, obenem pa še požarno ogrožena, premajhna, temna in nezračna. Po poročilu knezoškofijskega konzistorija naj bi preddvorska šola delovala v tako žalostnih razmerah kot nikjer drugje v ljubljanski škofiji.⁹⁰

Okrajni šolski nadzornik Edvard Urbančič in šolski odbor, ki je bil oblikovan na preddvorski občini v sestavi župan Valentin Naglič ter odbornika Franc Roblek in Janez Povšnar,⁹¹ so se trudili spremeniti to žalostno stanje. Zaveznika in "garača" so dobili v osebi kaplana Pintarja.

Poleg vseh problemov, s katerimi so se spopadali ob načrtovanju gradnje, so morali rešiti tudi vprašanje, kje bo potekal pouk v času gradnje nove stavbe. Župnik Keržišnik je za ta čas iskal nadomestni prostor v Preddvoru, a je bil pri iskanju neuspešen. Našel naj bi sicer dve možni lokaciji, ki pa bi bili na voljo le v skrajni sili. Posvetoval se je z okrajnim šolskim nadzornikom in kaplanom Lovrom Pintarjem, a sta mu oba ponujeni lokaciji odsvetovala. Rezultat poizvedovanja je sporočil okrajnemu šolskemu nadzorništvu v Kranju,⁹² le-to pa je obvestilo knezoškofijski konzistorij v Ljubljani, ki je obvestilo vzelo na znanje.⁹³

Okrajno šolsko nadzorništvo v Kranju je po neuspešnem iskanju nadomestnih prostorov s strani preddvorskega župnika tudi samo pristopilo k iskanju nadomestnih prostorov, vendar je bilo tudi neuspešno. Zato je župniku Keržišniku in kaplanu

⁸⁵ Prav tam.

⁸⁶ Zgornjo Belo, Srednjo Belo in Spodnjo Belo dopis obravnava kot eno vas!

⁸⁷ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/122, Fassion über die Einkünfte und Ausgaben des Schul-Organisten- und Messnerdienstes zu Höflein, im Pfarrsprengel Höflein.

⁸⁸ NŠAL, ŠAL/ŽA, Kranj, Spisi, fasc. 34, 1857, dokument št. 185/19 z dne 30. aprila 1857.

⁸⁹ Prav tam, dokument št. 186/20 z dne 30. aprila 1857.

⁹⁰ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/349 z dne 6. oktobra 1856.

⁹¹ Glej opombo št. 87.

⁹² Prav tam, dokument št. 6/335 z dne 11. oktobra 1857.

⁹³ Prav tam, dokument št. 419/415 z dne 21. oktobra 1857.

Pintarju naložilo, da skupaj z okrajnim šolskim nadzornikom Edvardom Urbančičem raziščejo možnost najema prostora za šolo in stanovanja za učitelja do zgraditve nove šolske stavbe v vaseh okoli Preddvora. Okrajno šolsko nadzorništvo v Kranju je bilo namreč v skrbeh, da se ne bi prekinil šolski pouk. Ko je bilo tudi to iskanje neuspešno, je bilo izdano dovoljenje za pouk v stari šoli do zgraditve nove stavbe. In to navkljub katastrofalnemu stanju šolskega poslopja! Svojo odločitev so utemeljili na strahu, da ne bi številni talentirani in sposobni otroci, ki živijo v pred-dvorskem šolskem okraju, ostali brez ustrezne izobrazbe.⁹⁴

Ob pripravah na gradnjo je ostalo še vedno glavno vprašanje financiranja same stavbe, še zlasti pa patronatski prispevek ljubljanskega škofa. Preddvorska občina je bila namreč pripravljena iti v novogradnjo šole samo pod pogojem, da bi župnijski patron prispeval izdatna finančna sredstva, saj naj bi bil celoten projekt za samo občino prevelik finančni zalogaj.⁹⁵ Patronatski prispevek se je nanašal na plačilo stroškov gradbenega mojstra,⁹⁶ saj je bila preddvorska župnija *liberae collationis episcopalis*, t. j. izključno ljubljanski škof je imel pravico do imenovanja preddvorskih župnikov.⁹⁷ V istem času je podoben problem nastal tudi v Križah pri Trziču.⁹⁸ Deželna vlada se je po pomoč obrnila na pristojno ministrstvo za bogočastje in pouk. Le-to je sporočilo, da sta občini sami dolžni v celoti financirati novogradnjo, razen v primeru, da bi bil podan ustrezen utemeljen ugovor.⁹⁹ Kljub temu je deželna vlada ljubljansko škofijo prosila za finančno podporo z utemeljitvijo, da se obe občini nahajata v težki finančni situaciji.¹⁰⁰ Škof Wolf je finančno pomoč tudi tokrat odklonil, saj zanjo ni imel ustrezne pravne podlage. Ker pa mu ni bilo vseeno za stanje v župniji, je že leta 1855 poskrbel za izboljšanje njenega finančnega stanja. Povečal je namreč župnijske prihodke s 5% letnim obrestovanjem glavnice 3.000 goldinarjev, "to pa daje upanje, da bo novogradnja uspešno dokončana."¹⁰¹

Pogajanja o novogradnji šole so bila zaključena leta 1856.¹⁰² Načrt je izdelal okrajni gradbeni urad v Kranju, odobrila pa ga je Deželna gradbena direkcija leta 1857. Šolo naj bi postavili na zemljišču, katerega lastnik je bil Urban Keržišnik.¹⁰³ Novogradnjo naj bi po dogovoru nadzoroval inženirski pomočnik Karel Souvan, ki je res prišel nekajkrat v Preddvor in za to dobil tudi ustrezna povračila potnih stroškov.¹⁰⁴

Po načrtu je bila predvidena učilnica za 100 otrok. Deželna gradbena direkcija je imela največ pripomb v načrtu pri postavitvi pečice v kuhinji in peči v učilnici zaradi prevelike temperature in nevarnosti požara. Zahtevana je bila tudi debelejša predelna stena, da bi na ta način postala uporabna tudi shramba. Vse te spremembe pa niso imele nobenega vpliva na predvidene gradbene stroške, česar so se vsi najbolj bali.¹⁰⁵

Stroški gradnje so bili ocenjeni na 3.715 goldinarjev in 33 krajcarjev, pri čemer so za mojstrska dela predvideli stroške v višini 1.882 goldinarjev in 33 krajcarjev, za gradbeni material pa 1.833 goldinarjev.¹⁰⁶

Deželna gradbena direkcija za Kranjsko je imela pripombe tudi glede popravljenega načrta in gradnje po predloženem načrtu ni dovolila. V presojanje so namreč dobili popolnoma spremenjeni načrt. Bil je veliko slabši kot tisti iz leta 1857. Vhod v učilnico je bil namreč predviden iz vrta oziroma dvorišča. Za šolo s 100 učenci in učiteljevo družino je bilo predvideno samo eno majhno stranišče, zato so zahtevali postavitev še enega stranišča na drugi strani dvorišča. Druga soba učiteljevega stanovanja bi bila neogrevana. Na stranišče bi učitelj moral iti na dvorišče skozi vežo in kuhinjo – tudi v slabem vremenu, kot so zapisali. Prav tako je bila napačno zasnovana postavitev dimnika. Za kuhinjo, učilnico in učiteljevo sobo je bil predviden en sam dimnik, a se iz načrta ni dalo ugotoviti, kako bo nanj priključen štedilnik v kuhinji. Pripombe so imeli tudi na debelino stene, obrnjene na dvorišče in debelino stopnic. Ob šoli so predvideli tudi izgradnjo hleva za krave in svinjak ter postavitev gumna¹⁰⁷ in senika. Spremenjen pa ni bil samo načrt, pač pa tudi mesto oziroma parcela,

⁹⁴ Prav tam.

⁹⁵ AS 31, fasc. 31/9 (št. 210), dokument št. 23240/4341 z dne 8. decembra 1857.

⁹⁶ *Prav tam*, dokument št. 16978/3186 z dne 14. septembra 1857.

⁹⁷ Več o podeljevanju cerkvenih služb v: Kušej, *Cerkveno pravo katoliške in pravoslavne Cerkve*, str. 136 sl.

⁹⁸ NŠAL, ŠAL, *Ex. Pr.*, fasc. 17, Protokol št. 80, št. 1895.

⁹⁹ AS 31, fasc. 31/9 (št. 211), dokument št. 3425/580 z dne 11. februarja 1858.

¹⁰⁰ Prav tam, dokument št. 3425/580 z dne 27. februarja 1858.

¹⁰¹ NŠAL, ŠAL/Ž, fasc. 255, Preddvor, leto 1857, Odgovor škofa Wolfa z dne 18. novembra 1857; NŠAL, ŠAL, *Ex. Pr.*, fasc. 17, Protokol št. 80, št. 1909.

¹⁰² AS 31, fasc. 31/9 (št. 210), dokument št. 24583/4568 z dne 9. decembra 1857.

¹⁰³ Prav tam, fasc. 31/9 (št. 211), dokument št. 8967/1689 z dne 18. novembra 1857.

¹⁰⁴ NŠAL, ŠAL/Ž, fasc. 255, Preddvor, leto 1857, Dopis okrajnega urada Kranj št. 43/2009 z dne 18. septembra 1857.

¹⁰⁵ AS 31, fasc. 31/9 (št. 211), dokument št. 3425/580 z dne 4. maja 1858.

¹⁰⁶ Prav tam, dokument št. 3425/580 z dne 18. novembra 1857.

¹⁰⁷ Prostor za mlatenje žita. Glej: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, str. 266.

91

No. 99 An die Wohlthätige Brüder zu Apatow.
 Oberbrief

Apatow.

Hochzuverehrten ich seit längerem durch das
 Andenken der H. Brüder, was bei der Gründung
 von Apatow ein wenig Zeitfrist sind
 der Wohlthätigen Brüderung aufzubringen,
 so weichen sowohl in der Anstalt der
 die Kinder bei den folgenden Anstalten
 sowohl als auch sind schon in der
 der glücklich hundert worden.
 Das meine Wohlthätige ist ganz dem ge-
 der Anstalt sind ist eine große Anstalt,
 eine und große der Wohlthätigen. Die ge-
 fangene Wohlthätigen sind schon der
 der Wohlthätigen eine Wohlthätigen Brüder.
 Wohlthätigen Oberbrief zur Wohlthätigen Brüder
 zu kommen, das ist die Wohlthätigen
 der Wohlthätigen Wohlthätigen Wohlthätigen,
 Wohlthätigen Wohlthätigen Wohlthätigen, die für
 der Wohlthätigen Wohlthätigen Wohlthätigen,
 sind ist die Wohlthätigen Wohlthätigen
 Wohlthätigen Wohlthätigen Wohlthätigen
 Wohlthätigen Wohlthätigen Wohlthätigen
 Wohlthätigen Wohlthätigen Wohlthätigen

Hochzuverehrten

Slika 9: Župnik Andrej Keržišnik poroča o dokončanju šole
 (NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, dokument št. 6/91 z dne 6. februarja 1860).

kjer naj bi šola stala. Hram učenosti naj bi postavili na mestu stare, podirajoče se mežnarije. Občina Preddvor je to utemeljevala s precej manjšimi stroški. Šolo naj bi po novem načrtu postavili na zemljišču velikosti 68 klafter in 4 čevlje, po starem odobrenem načrtu pa bi šola merila v dveh nadstropjih 71 klafter in 3 čevlje. Dejansko bi bili stroški po starem načrtu manjši, pri kvaliteti pa je bila že večja razlika. Po občinskem predlogu naj bi uporabili pri novi stavbi kar ostrešje podirajoče se mežnarije, nad čemer pa Deželna gradbena direkcija ni bila preveč navdušena. Načrta in s tem gradnje po predlaganih spremembah niso dovolili, pač pa so zahtevali gradnjo po že odobrenem načrtu; v nasprotnem primeru so zahtevali obnovitev postopka pridobivanja dovoljenj.¹⁰⁸

Občina je res predložila nov načrt v preverjanje, a tudi tokrat je Deželna gradbena direkcija imela še nekatere pripombe. Po načrtu sta bili za učitelja predvideni dve sobi, ena pa za cerkovnika. Po mnenju Deželne gradbene direkcije so bile sobe projektirane preveč prostorno, zato so zahtevali prestavitve predelne stene na sredini. Zadovoljna ni bila niti s predvidenimi razmerami na stranišču. Urediti ga je bilo potrebno do take mere, da se ni širil smrad. Predlagano je bilo, da se to prepreči z izdelavo dvojne pregrade. Prav tako se niso strinjali z načrtom kuhinje. Vztrajali so na zmanjšanju prostora, da bi šola tako pridobila priročno skladišče za drva. Dovoljena pa ni bila niti vgradnja predlaganih oken, pač pa so zahtevali vgradnjo drugačnih, kot tudi drugačno okrasitev fasade.¹⁰⁹ Ko je bil načrt končno usklajen in je Deželna gradbena direkcija dala pozitivno soglasje na popravljeni načrt, je deželna vlada dala 1. marca 1859 dovoljenje za začetek gradnje.¹¹⁰

Gradnja nove šole se je začela med 1. marcem in 15. majem 1859. Do 15. maja je bil namreč okrajni urad v Kranju dolžan poročati deželni vladi o začetku del na novi stavbi.¹¹¹ Dela so bila zaključena že pozno jeseni leta 1859.¹¹² Pred izdajo dovoljenja za uporabo nove šolske stavbe s strani deželne vlade pa je bilo na sami stavbi potrebno opraviti še nekatere malenkostne izboljšave.¹¹³

Pri zidavi so morali sodelovati vsi prebivalci župnije oz. ves šolski okoliš. Po ukazu ministrstva za bogočastje in pouk so morali prebivalci sodelovati ali s tlako z delom in živino ali pa z denar-

jem v višini davkov: "Po ukazu c. k. ministerstva za bogočastje in nauk morajo pri zidanju cerkve ali farovža vsi farani, pri zidanju šole pa vsi v tisto šolo všolani sosesčani tlake z delom in živino se vdeležiti ali pa namesto nje v dnarjih po tolikšni meri plačati kakor plačajo davka..."¹¹⁴

Na novo stavbo, katere gradnja se je snovala praktično od začetka 19. stoletja, so bili vsi izredno ponosni, saj "je bila zgrajena namensko, je velika olepšava in v ponos kraju".¹¹⁵

Ko je bila gradnja praktično zaključena, je deželna vlada 14. septembra 1860 izdala uporabno dovoljenje za novo stavbo. Obenem je knezoškofijskemu konzistoriju predlagala, da v Preddvor z novim šolskim letom pošlje novega učitelja. Pouk je bil namreč že dve leti prekinjen, saj je knezoškofijski konzistorij pogojeval namestitev novega učitelja z izgradnjo nove šole.¹¹⁶

Nova šolska stavba v Preddvoru je bila ena izmed 12 novih šolskih poslopij, ki so bila na Kranjskem zgrajena leta 1859: "... to leto 1859 zopet 12 novih šol na Kranjskem zidanih, ktere so ali že popolnoma dozidane ali se bodo pa skoraj dozidale..."¹¹⁷ Med letoma 1851–1858 je bilo sezidanih kar 66 novih šol, tako da je skupno število šolskih poslopij na Kranjskem doseglo 95.

Dvorazredna ljudska šola

Šoloobveznih otrok je bilo vsako leto več, zato je postajala preddvorska enorazrednica premajhna. Učitelj Ivan Okorn je zato 16. januarja 1886 krajevnemu šolskemu svetu predlagal razširitev enorazredne šole v dvorazrednico. Ta je predlog soglasno podprl, zato so ga poslali okrajnemu šolskemu svetu.¹¹⁸ Enajstega julija 1888 je na zboru okrajne učiteljske skupščine v Kranju učitelj Okorn izvedel, da je bilo deželnemu šolskemu svetu predlagana razširitev enorazrednice v dvorazrednico. Sredi počitnic leta 1888 je nato kranjski deželni šolski svet res dovolil razširitev šole v dvorazrednico in naložil okrajnemu šolskemu svetu komisijski ogled prostorov preddvorske šole.¹¹⁹ Devetnajstega septembra 1890 je svojo odločitev predlagal v potrditev tudi kranjskemu deželnemu odboru. Le-ta je razširitev potrdil na seji 17. de-

¹⁰⁸ AS 31, fasc. 31/9 (št. 211), dokument št. 8967/1689 z dne 4. maja 1858.

¹⁰⁹ Prav tam, fasc. 31/9 (št. 212), dokument št. 3463/675 z dne 22. februarja 1859.

¹¹⁰ Prav tam, dokument št. 3463/675 z dne 1. marca 1859.

¹¹¹ Prav tam.

¹¹² NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/91 z dne 6. februarja 1860.

¹¹³ AS 31, fasc. 31/9 (št. 212), dokument št. 14355/3220 z dne 7. septembra 1860.

¹¹⁴ *Novice*, 1859, št. 2, 12. januar. Tlaka je bila sicer v osebem in stvarnem pogledu odpravljena s patentom o zemljiški odvezi že 4. marca 1849. Nekatera bremena so bila odpravljena takoj, za nekatera (tudi cerkvena) pa je bila določena možnost odkupa. Več o tem v: Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev*, str. 486; *Enciklopedija Slovenije*, 15, str. 159 in navedena literatura.

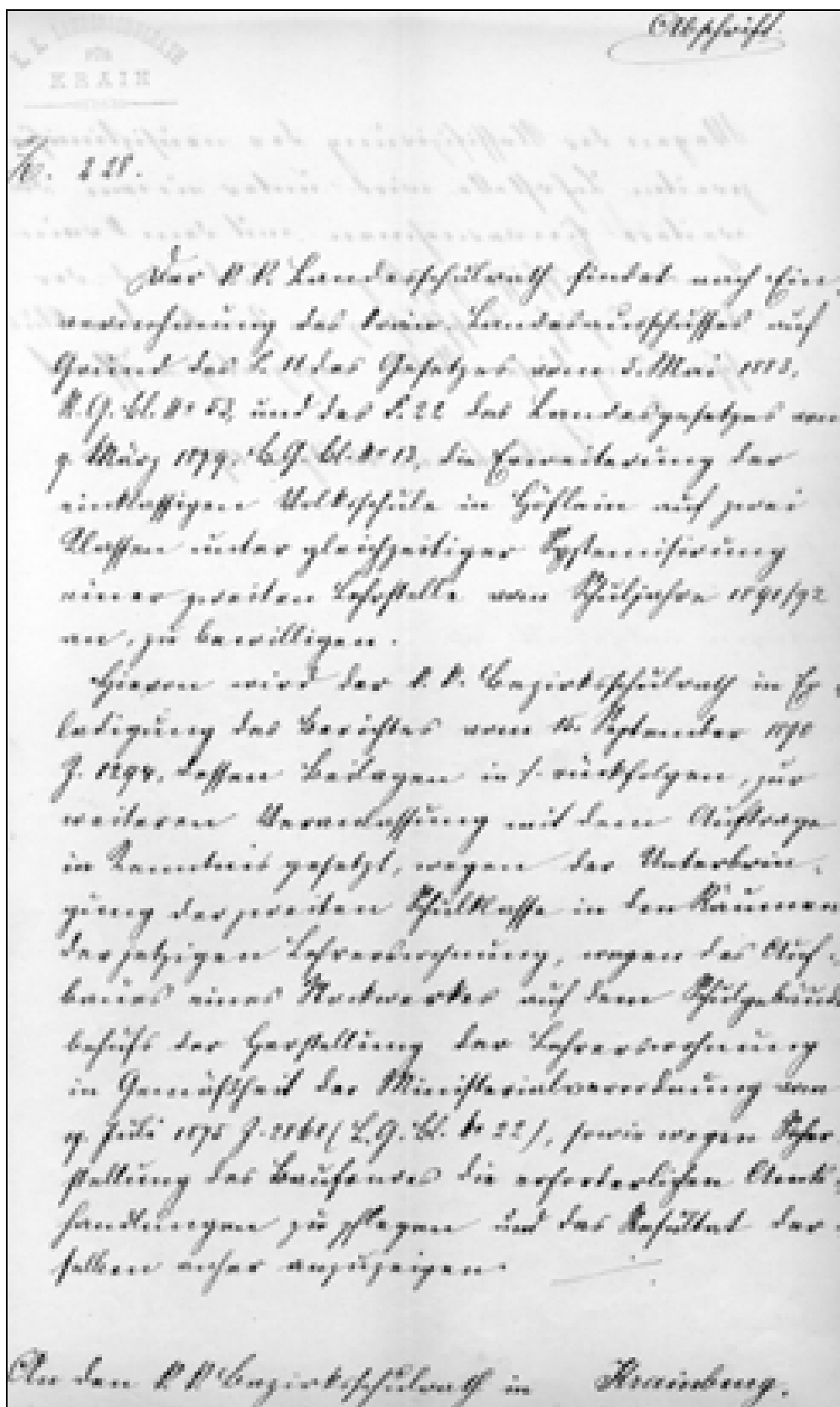
¹¹⁵ Glej opombo št. 112.

¹¹⁶ Prav tam, dokument št. 14355 6/315 z dne 14. septembra 1860; ARS, AS 31, fasc. 31/9 (št. 212), dokument št. 14355/3220 z dne 14. septembra 1860.

¹¹⁷ *Novice*, 1859, št. 42, 19. oktober. *Šolstvo na Kranjskem*.

¹¹⁸ AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952*, leto 1886.

¹¹⁹ *Prav tam*, leto 1888.

Sistemizacija novega učiteljskega mesta (ARS, AS 38, III-26, fasc. 237, dokument št. 3062/1290 z dne 13. aprila 1891).

cembra 1890. S tem se je preddvorska enorazredna ljudska šola preoblikovala v dvorazredno.¹²⁰

29. novembra 1890 je nato inženir K. Toman predložil načrt razširitve šole in znesek predvidenih stroškov. Občina je za priprave na gradnjo iz svojega proračuna takoj namenila 300 goldinarjev.¹²¹ Deželni šolski svet je obenem z razširitvijo preddvorske šole svetoval kranjskemu deželnemu odboru tudi sistematizacijo mesta drugega učitelja s šolskim letom 1891/92.

Sedaj je bilo potrebno poiskati prostore za novo učilnico. Okrajni šolski svet je predlagal ureditev druge učilnice v učiteljevem stanovanju,¹²² le-ta pa bi dobil novo stanovanje v novem nadstropju – predvidena je bilo namreč nadzidava šole za eno nadstropje.¹²³ Temu predlogu je pritrčila tudi po sklepu kranjskega deželnega sveta oblikovana komisija, ki je ogled šole opravila četrtega junija 1891. Predlagala je, da se učitelj Okorn preseli iz svojega stanovanja, v njegovem stanovanju pa se pripravi druga učilnica za čas do izgradnje prvega nadstropja.¹²⁴

Dograditev enega nadstropja nad obstoječo šolo je povzročila velike stroške, ki so bili ocenjeni na okoli 5.000 goldinarjev. Občina Preddvor je zato leta 1892 in 1893 zaprosila za dovoljenje za povečanje občinskih davkov za 20%. Kljub povečanju davkov pa je zmanjkalo še okoli 2.000 goldinarjev. Občina in krajevni šolski svet sta zaradi tega zaprosila kranjski deželni odbor za brezobrestno posojilo oziroma za posojilo z znano obrestno mero v vrednosti 2.000 goldinarjev iz deželnega zaklada.¹²⁵ Odgovor je bil pozitiven, toda odgovorni na preddvorski občini so morali pred sprostivijo posojila najprej pisno podati pojasnila, na kakšen način mislijo vrniti posojeni znesek.¹²⁶

Občina Preddvor je sklenila odobreno brezobrestno posojilo vrniti v treh letih: 1894–1896 z dvema obrokom po 666 goldinarjev in 66 krajcarjev in enim obrokom v vrednosti 666 goldinarjev in 68 krajcarjev.¹²⁷ Za verodostojnost svojega sklepa so deželnemu odboru v Ljubljani morali poslati tudi zapisnik seje občinskega odbora v Preddvoru, na kateri so sprejeli to odločitev.

Odobreni denar je bil nakazan na račun Davčnega urada v Kranju, dvigniti pa ga je bilo mogoče le ob predložitvi pobotnice, ki sta jo pod-

pisala preddvorski župan in en odbornik, overil pa okrajni glavar ali njegov namestnik.¹²⁸

Finančno je adaptacijo šolske stavbe podprl tudi kranjski deželni zbor s subvencijo iz fonda deželnega zaklada v vrednosti 400 goldinarjev v letu 1892,¹²⁹ 300 goldinarjev v letu 1893¹³⁰ in 100 goldinarji v letu 1895;¹³¹ skupaj z 800 goldinarji.

Gradnja se je začela z julijem 1893.¹³² Šestnajstega julija 1893 je srenjsko predstojništvo prosilo za čimprejšnje izplačilo posojila, ker sami niso imeli dovolj denarja.¹³³ Župnik Janez Debeljak¹³⁴ pa je pri oznanilih 16. julija pozval posestnike – takrat le iz sosek Bela, Bašlej, Breg in Preddvor, da naj od četrta (20. julija), ko se je odprla opekarna, pa do sv. Ane (26. julija) za potrebe šolske gradnje vozijo opeko: "...vsaki gruntar 500 ceglov".¹³⁵ Dela je prevzel posestnik Jakob Kozelj iz Olševka za vsoto 2.790 goldinarjev, gradbeni material pa je morala zagotoviti občina.¹³⁶ Pozive za pomoč župljanov je župnik ponavljal skoraj vsako nedeljo. Treba je bilo navoziti zadosti opeke, peska in gline. Gradnja je potekala zelo intenzivno. Očitno so župljani poslušali prošnje svojega župnika, ki jih je vsako nedeljo spodbujal, naj marljivo vozijo gradbeni material, da delo ne bo zastalo. Pripraviti je bilo potrebno še stavbeni les in okoli 35.000 opek.¹³⁷ Gradnja je bila dokončana prve dni avgusta 1894.

Stroški gradnje so bili veliki. Denarja je začelo primanjkovati, zato je preddvorski župnik občini dal posojilo v vrednosti 1.000 goldinarjev.¹³⁸ Občina je nato zaprosila kranjski deželni odbor v Ljubljani za dovoljenje, da najame pri Kranjski hranilnici posojilo v vrednosti 1.000 goldinarjev. Vrniti ga je nameravala v treh letnih obrokih v letih 1895–1897,¹³⁹ uporabila pa bi ga za odplačilo dolga

¹²⁰ AS 38, III-26, fasc. 236, dokument št. 7920/2955 z dne 22. septembra 1890.

¹²¹ AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952*, leto 1890.

¹²² AS 38, III-26, fasc. 236, dokument št. 7920/2955 z dne 22. septembra 1890.

¹²³ Prav tam, III-26, fasc. 237, dokument št. 3062/1290 z dne 13. aprila 1891.

¹²⁴ AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952*, leto 1891.

¹²⁵ AS 38, III-26, fasc. 239, dokument št. 2985/937 z dne 20. marca 1893.

¹²⁶ Prav tam, dokument št. 2985/937 z 14. junija 1893.

¹²⁷ Prav tam, dokument št. 7280/2051 z dne 16. julija 1893.

¹²⁸ Prav tam, dokument št. 7280/2051 z dne 7. septembra 1893.

¹²⁹ Prav tam, III-26, fasc. 238, dokument št. 8036/3186 z dne 17. septembra 1892.

¹³⁰ Prav tam, III-26, fasc. 239, dokument št. 7482/2706 z dne 5. avgusta 1893.

¹³¹ Prav tam, III-26, fasc. 241, dokument št. 3538 z dne 1. aprila 1895.

¹³² AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952*, leto 1893.

¹³³ AS 38, III-26, fasc. 239, dokument št. 7280/2051 z dne 16. julija 1893.

¹³⁴ Janez Debeljak je bil župnik v Preddvoru od 1868–1901. Nekaj drobtinic o njem v: NŠAL, *ŠAL/Zapuščine duhovnikov*, fasc. 379, Franc Pokorn (včasih NŠAL, *ŠAL/Zgodovinski zapiski*, fasc. 39, Pokorn, Preddvor).

¹³⁵ ŽAP, *Oznanilna knjiga 1892–1899*, oznanila na VIII. nedeljo po binškoštih (16. julij 1893). Zahvaljujem se preddvorskemu župniku Mihi Lavrinču, ki mi je omogočil dostop do župnijskega arhiva.

¹³⁶ AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952*, leto 1893.

¹³⁷ AS 38, III-26, fasc. 238, dokument št. 8036/3186 z dne 25. avgusta 1892.

¹³⁸ Prav tam, XI-4, fasc. 1901, dokument št. 12188 z dne 18. decembra 1894.

¹³⁹ Prav tam, XI-4, fasc. 1900, dokument št. 6832 z dne 26. junija 1894.

pri župniku Debeljaku. Kranjski deželni odbor je prošnje odobril četrtega julija, zopet pa je bilo potrebno poslati zapisnik občinske seje, na kateri je bil sprejet sklep o vračanju posojila.¹⁴⁰

Celotni stroški nadzidave preddvorske ljudske šole so po popravku z dne 17. novembra 1894 znašali 6.083 goldinarjev in 20 krajcarjev.¹⁴¹

Pregled ustreznosti novozgrajenega hrama učenosti se je vršil 12. novembra 1894 "pod budnim očesom" c. kr. okrajnega glavarja dr. Mihaela Gstettenhoferja in inženirja F. Bloudka.¹⁴² Otvoritev prenovljenega šolskega poslopja je bila v četrtek, 15. novembra. Ob deveti uri dopoldne je kranjski dekan Anton Mežnarc krenil v sprevedu iz šole proti župnijski cerkvi, kjer je daroval sv. mašo. Po sv. maši je bil blagoslov šole, ki je bila s tem predana svojemu namenu. Sprevedu in slovesnosti v cerkvi so se učenci morali obvezno udeležiti, povabljeni pa so bili tudi njihovi starši.¹⁴³ Slovesnosti sta med drugim prisostvovala tudi okrajni glavar dr. Mihael Gstettenhofer in okrajni šolski nadzornik Andrej Žumer.¹⁴⁴

Nova šola je imela sedaj na voljo tri učilnice in je morala služiti le šolskim namenom. Po odloku c. kr. okrajnega šolskega sveta z dne 20. decembra 1894 so tretjo učilnico namenili potrebam telovadnice; prej namreč za telovadbo ni bilo ustreznega prostora.¹⁴⁵

Trirazredna ljudska šola

Število šoloobveznih otrok v Preddvoru se je stalno povečevalo. Konec šolskega leta 1911/12 je oba razreda vsak dan obiskovalo že 228 učencev. Začele so se debate o preureditvi šole oziroma šolskega pouka.

Krajani vseh treh Bel so razmišljali o ustanovitvi nove ljudske šole za vasi Zgornja, Spodnja in Srednja Bela, Bašelj in Hraše s sedežem na Zgornji Beli,¹⁴⁶ a so vsa poizvedovanja in načrtovanja v to smer kmalu ustavili, saj sta se tako občina kot tudi krajevni šolski svet izrekla proti temu predlogu. Prvič zato, ker je bila zadosti oddaljena (4 km) le vas Hraše, drugič pa zato, ker bi iz te vasi vsakodnevno oziroma v nedeljsko šolo v 5 letih hodil samo en otrok.

Ko so odgovorni videli, da z odprtjem nove šole ne bo nič, je bil podan predlog o razširitvi obstoječe dvorazrednice v trirazrednico. Predlog so

utemeljevali s številom učencev in določbami šolskega zakona iz leta 1883. Za tretji razred je bil na voljo tudi prostor v sami šoli. Po nadgradnji šole v letu 1894 so bile na voljo namreč tri učilnice. Še preden je bilo izdano dovoljenje za razširitev, so naročili tudi novo opremo za bodoči razred. Naročenih je bilo nekaj novih šolskih tabel in šolskih klopi, ki jih je naredil mizar Josip Kern iz Zgornje Bele.¹⁴⁷ Predlog za razširitev šole je 21. julija 1912 podprla najprej lokalna komisija, 16. oktobra pa je predlog podprl tudi kranjski deželni odbor in naročil kranjskemu deželnemu šolskemu svetu izpeljavo omenjene razširitve. Na podlagi te odločitve je bilo sistematizirano tudi tretje učiteljsko mesto.¹⁴⁸ Je pa šola s tem izgubila prostor za telovadnico, saj se je morala umakniti tretjemu razredu. Posledica tega je bila, da se telovadba po razširitvi šole ni več poučevala.¹⁴⁹

Novembra 1912 je bila po določilih ministrske odredbe iz aprila 1885 tudi v Preddvoru ustanovljena Kmetijsko-nadaljevalna šola za odraslo mladino. Na njej so poučevali zemljelstvo, kmetijsko računstvo in spise, državljanstvo, narodno gospodarstvo, kmetijsko živinstvo in rastlinstvo. Poučevanje te šole je prevzel nadučitelj Mihelič, ki se je v ta namen udeležil učiteljskega kmetijsko-nadaljevalnega tečaja na Grmu pri Novem mestu.¹⁵⁰

V šolskem letu 1912/13 so kupili novo šolsko zastavo, za katero so odšteli 240 krajcarjev, prvi razred pa je dobil nove šolske klopi.¹⁵¹

Trirazrednica je začela delovati z začetkom šolskega leta 1913/14. Prva dva razreda sta imela nižjo in višjo skupino, tretji razred pa je potekal le v eni skupini.¹⁵²

Leta 1913 je bil podan tudi predlog, da se šolo elektrificira. Ko so v šolskem letu 1911/12 na šoli uvedli kmetijsko-nadaljevalni tečaj za odrasle mladeniče, se je pouk vršil v zimskem času ob nedeljah in praznikih po popoldanskem opraviilu v cerkvi. Na tem tečaju so poučevali med drugim tudi pisne vaje in branje. Zadnje pa je velikokrat odpadlo, pa ne zaradi pozne ure, pač pa zaradi teme. Šola je bila namreč brez elektrike. Ker so vaščani občine želeli, da se s poukom nadaljuje, so se za pomoč obrnili na Gilberta Fuchsa, lastnika graščine Hrib. Le-ta je namreč postavil majhno elektrarno in je bil šoli pripravljen elektriko odstopiti brezplačno. Obenem so imeli namen elektriko priključiti tudi v župnišču in cerkvi. Na šoli naj bi postavili tudi javno luč, ker je stala sredi vasi.

¹⁴⁰ Prav tam, dokument št. 6832 z dne 4. julija 1894.

¹⁴¹ Prav tam, III-26, fasc. 241, dokument št. 3538 z dne 14. marca 1895.

¹⁴² AOŠP, *Šolska kronika 1894–1919*, leto 1894.

¹⁴³ ŽAP, *Oznanilna knjiga 1892–1899*, oznanila na XXV. nedeljo po binkoštih (4. november 1894).

¹⁴⁴ AOŠP, *Šolska kronika 1894–1919*, str. 3

¹⁴⁵ Prav tam, str. 5.

¹⁴⁶ Prav tam, str. 70.

¹⁴⁷ Prav tam.

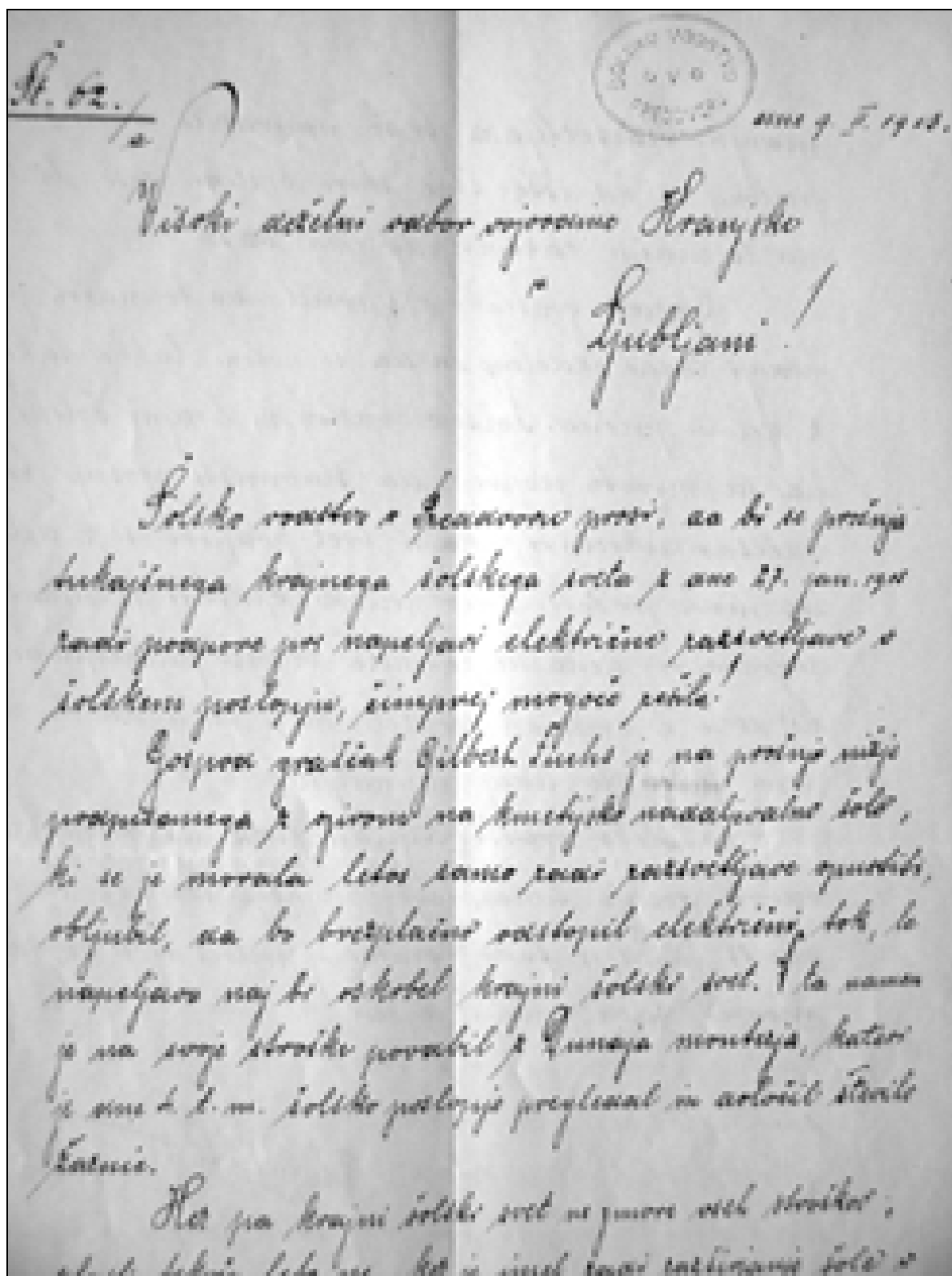
¹⁴⁸ AS 38, III-26, fasc. 266, dokument št. 24195 z dne 5. novembra 1912; Prav tam, dokument št. 22247 z dne 29. oktobra 1912.

¹⁴⁹ AOŠP, *Šolska kronika 1894–1919*, leto 1912/13, str. 77.

¹⁵⁰ Prav tam, str. 71.

¹⁵¹ Prav tam, str. 79.

¹⁵² Prav tam, str. 80.

Prošnja za podporo pri napeljavi elektrike (ARS, AS 38, III-26, fasc. 267,
 dokument št. 2435 z dne 9. februarja 1913).

Predvideni stroški so znašali okoli 1.000 kron. Če bi načrt speljali v predvideni obliki, bi bili stroški precej manjši, kot če bi napeljali elektriko samo v šolo. Fuchs je na svoje stroške poklical monterja iz Dunaja. Ta je četrtega februarja 1913 pregledal šolsko poslopje in določil mesta za postavitev žarnic. Fuchs je bil pripravljen na brezplačen priklop samo v tem trenutku, kasneje ne več, zato sta šolski upravitelj Mihelič in krajevni šolski svet zaradi pomanjkanja sredstev (leta 1913 je namreč preddvorska šola imela zaradi razširitve na tri razrede večje stroške) zaprosila kranjski deželni odbor za primerno posojilo. Prošnja je bila 17. februarja zavrnjena z utemeljitvijo, da dežela v ta namen nima potrebnih sredstev.¹⁵³ Kakšne so bile reakcije po prejetju tega sklepa, ni bilo moč ugotoviti, toda dejstvo je, da je bila elektrika jeseni istega leta v šolo vendarle napeljana. Žarnica je prvič zasvetila 13. novembra 1913.

Spomladi leta 1914 so šolo na novo prebelili, vrt pa ogradili z novo betonsko in žično ograjo. Malenkostno so preuredili tudi notranje prostore. Zazidali so vrata v sobo za učila, prebila pa so se vrata iz spodnje kuhinje. Prav tako so vzdali nov kotel za pranje v spodnji kuhinji in pripravili vse ostalo za pričetek gospodinjsko-kuharskega tečaja za ponavljalno šolo, ki ga je predlagal nadučitelj Mihelič po navodilih ministrske odredbe iz februarja 1912. Žal je pričetek novega tečaja preprečil začetek prve svetovne vojne.¹⁵⁴

Po elektrifikaciji šole je prišel na vrsto še vodovod. Krajevni šolski svet je namreč leta 1918 zaprosil kranjski deželni odbor za denarno podporo pri napeljavi vode v šolsko poslopje.¹⁵⁵ Odgovor kranjskega deželnega odbora je žal ostal neznan, saj dokumentov o tem zaenkrat ni bilo moč najti. Zato zaenkrat ne moremo natančno ugotoviti, kdaj je šola dobila priključek na vodovod, zagotovo pa leta 1936, ko je bil napeljan vodovod po Preddvoru.

Za časa 1. svetovne vojne pouk v Preddvoru ni potekal redno; leta 1917 je trajal samo šest mesecev, leta 1918 pa osem mesecev. Redno pa je delovala ponavljalna šola.¹⁵⁶ Učenci so po odloku ministrstva za nauk in bogočastje morali v času vojne opravljati tudi poljska dela, tako da jih velikokrat ni bilo v šolo. Učenke so za potrebe vojakov pletle zimsko obleko, odeje in slamnice.¹⁵⁷ Nabirati je bilo treba suho sadje, koprive, robidovo

in jagodovo listje za čaj. Delali so tudi papirnate ovijalke za noge in podplate iz časopisnega papirja, ki so jih vojaki uporabljali proti mrazu. Po vaseh so zbirali različne kovinske ostanke, jedilni pribor in posodo, ki jo ljudje niso več rabili. Zbiralo se je tudi vreče, da so jih vojaki na italijanski fronti lahko napolnili s peskom in jih uporabili za kritje. Čas pouka je po odloku deželnega šolskega sveta zaradi vojnih razmer urejal krajevni šolski svet glede na krajevne razmere.¹⁵⁸ Učenci so morali od leta 1915 tedensko v šolo za potrebe vojske prinašati tudi denarne darove, ki so znašali od 2 vinarja do 1 krajcarja.¹⁵⁹ Delali so tudi za potrebe Rdečega križa in Sklada za pomoč vdovam in sirotam padlih junakov.¹⁶⁰ Zbirali so tudi božična darila in perilo.¹⁶¹

Vojska je v času prve svetovne vojne šolske prostore zasedla tudi v Preddvoru, zato je bil pouk moten. Velikokrat je potekal le enkrat tedensko, šolsko leto pa se je tudi prej končalo, npr. leta 1915 že 12. junija.¹⁶² Leta 1918 je vojska zasedla skoraj celotno šolsko poslopje. Šoli je tako ostala na voljo za vse tri razrede le ena učilnica.¹⁶³

Zaradi vojnih razmer je bil leta 1916 zaradi varčevanja z gorivom uveden poletni čas med 1. majem in 30. septembrom. Ure je bilo potrebno premakniti za eno uro naprej, 30. septembra pa so jih potem vrnili nazaj na srednjeevropski čas.¹⁶⁴

Učitelji so po odloku ministrstva za nauk in bogočastje po potrebi morali ustanoviti otroška zavetišča in zabavišča,¹⁶⁵ leta 1917 pa so morali poleg zvonov po cerkvah za potrebe vojne oddati tudi šolski zvonec. Po šolah je bil tega leta uveden tudi protialkoholni pouk.¹⁶⁶

Učitelji so prav tako kot ostali ljudje trpeli pomanjkanje. Med vojno so prejeli posebne vojne draginjske doklade, ki so bili na začetku leta 1918 ukinjeni. Ostala jim je le borna predvojna plača, s katero so se morali znajti, kakor so vedeli in znali. Odnos države lepo kaže naslednji zapis v šolski kroniki: *"Učitelj, tu imaš namesto kruha – kamen!"*¹⁶⁷

Po koncu prve svetovne vojne je bila namesto nemščine kot učni jezik ljudskih šol uvedena slovenščina. Novim razmeram so priredili tudi pouk zgodovine. Večji poudarek je bil dan slovenski in jugoslovanski zgodovini. Svoj dan pa so leta 1918 doživeli tudi učitelji v ljudskih šolah. 30. decembra

¹⁵³ AS 38, III-26, fasc. 267, dokument št. 2435 z dne 9. februarja 1913; *Prav tam*, Potrdilo Frana Lakmayerja z dne 28. januarja 1913.

¹⁵⁴ AOŠP, *Šolska kronika 1894–1919*, str. 85.

¹⁵⁵ AS 38, Indeks št. 283: M–Z (1918), dokument št. 12241.

¹⁵⁶ NŠAL, *ŠAL/VIZ*, fasc. 15, Vizitacija 1919, dokument št. 33, Promemoria. Preddvor 1919.

¹⁵⁷ AOŠP, *Šolska kronika 1894–1919*, leto 1917/18, str. 111.

¹⁵⁸ *Prav tam*, str. 92–98.

¹⁵⁹ *Prav tam*.

¹⁶⁰ *Prav tam*, str. 106.

¹⁶¹ *Prav tam*, str. 110–111.

¹⁶² *Prav tam*, str. 100.

¹⁶³ *Prav tam*, str. 109.

¹⁶⁴ *Prav tam*, str. 99.

¹⁶⁵ *Prav tam*, str. 100.

¹⁶⁶ *Prav tam*, str. 106–107.

¹⁶⁷ *Prav tam*, str. 110.

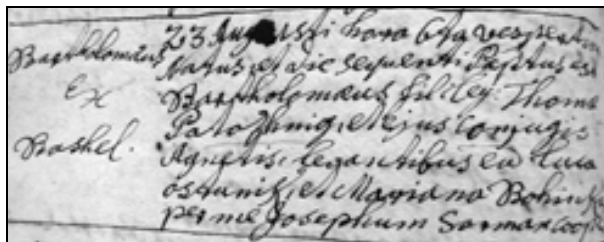
1918 so bili namreč na seji narodne vlade SHS izenačeni v plačah z državnimi uradniki.¹⁶⁸

V oktobru in novembru 1918 je tudi med predvorskimi učenci razsajala t. i. španska gripa. Obolelo je zelo veliko učencev, zato je bil več kot tri mesece pouk okrnjen, nekaj časa pa celo prekinjen.¹⁶⁹

Preddvorska šola je bila leta 1920 razširjena v štirirazrednico, leta 1921 pa v petirazrednico. Leta 1927 je postala zaradi pomanjkanja otrok zopet štirirazrednica. Leta 1923 je pouk že potekal od 1. septembra do konca junija – kot danes.¹⁷⁰

Preddvorski učitelji

Prvi učitelj v Preddvoru, ki ga lahko dokažemo, je bil Janez Bajerle. O njem ni najti skoraj nobenih podatkov. Na mesto učitelja trivialne šole v Preddvoru je bil imenovan na predlog prvega ljubljanskega nadškofa Mihaela Leopolda barona Brigida¹⁷¹ z dekretom gubernija dne 30. julija 1788. Toda še preden se je na novo službo lahko privadil, je iz neznanih razlogov svojo službo prostovoljno zapustil kmalu po začetku šolskega pouka novembra 1788, t. j. v slabih 14 dneh.¹⁷²

Vpis rojstva Jerneja Potočnika v rojstni knjigi (NŠAL, Matične knjige, Preddvor, RMK 1760–1771, str. 23v).

Preddvorski "veljaki" so se zavedali, da predolgo odlašanje z nadaljevanjem pouka ne bo dobro, zato je bil kot začasni učitelj še istega leta nastavljen domačin Jernej Potočnik. Posebej je treba poudariti, da je bil on po vrstnem redu drugi preddvorski učitelj in ne prvi, kot se je domnevalo do sedaj. Rodil se je v Bašlju pri Šišenku 23. avgusta 1762 očetu Tomažu in materi Neži.¹⁷³ Prvo

¹⁶⁸ Sejni zapisniki Narodne vlade, str. 230; AOŠP, Šolska kronika 1894–1919, str. 115.

¹⁶⁹ AOŠP, Šolska kronika 1894–1919, str. 115–116.

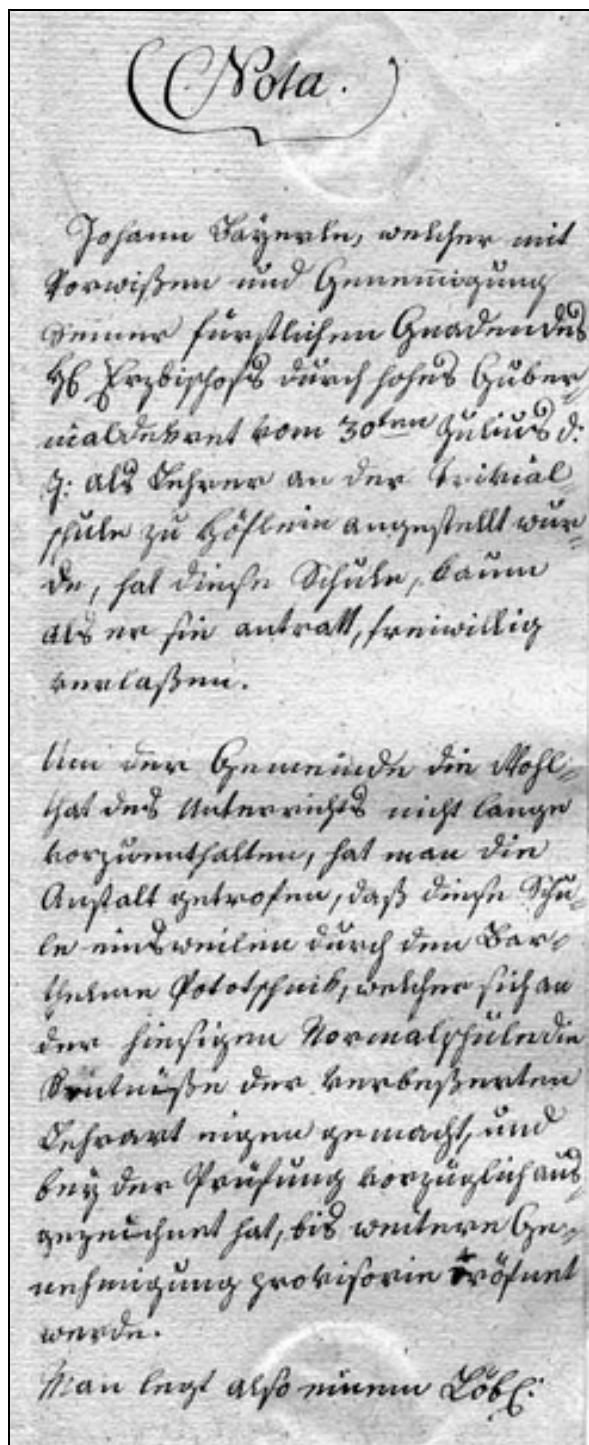
¹⁷⁰ SŠM, dokumentacijska zbirka, Šolska mapa OŠ Preddvor, Šolska popisnica za javne, zasebne, osnovne, meščanske šole v Preddvoru z dne 23. decembra 1923.

¹⁷¹ Volčjak, Listine imenovanj ljubljanskih škofov, str. 23.

¹⁷² NŠAL, ŠAL, Spisi II., fasc. 42, 1788, Šolstvo (1–39), dokument št. 38, Nota z dne 28. novembra 1788 (Verjetno gre za dopis gubernija knezonadškofijskemu konzistoriju v Ljubljani).

¹⁷³ NŠAL, Matične knjige, Preddvor, RMK 1760–1771, PMK 1771–1790.

plačo so mu določili 18. decembra 1792,¹⁷⁴ kakšne dohodke pa je prejemal pred tem, pa do sedaj ni bilo moč ugotoviti.

Prostovoljna odpoved službe učitelja Bajerleta (NŠAL, ŠAL, Spisi II, fasc. 42, 1788, Šolstvo (1–39), dokument št. 38).

¹⁷⁴ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/112 z dne 25. februarja 1814.

Kot je bilo že omenjeno, je bil Potočnik obenem tudi cerkovnik in organist v župnijski cerkvi. Toda dohodki vseh treh služb mu niso zadoščali za preživljanje družine, zato se je ukvarjal tudi z mizarstvom – resda kar v prostoru, kjer se je vršil šolski pouk – občasno pa tudi kot pisar na graščinah v Preddvoru in njegovi okolici. Čeprav je bil po vrstnem redu drugi preddvorski učitelj, lahko rečemo, da je bil on tisti, ki je vzpostavil šolski pouk in izobraževanje mladine pod Storžičem in Zaplato. Njegovi vztrajnosti se moramo zahvaliti, da je šola v kraju sploh obstala in se razvijala, pa čeprav je bila v času njegovega učiteljevanja kar dvakrat ukinjena. Omenjeno je bilo tudi, da je imel zelo malo učencev. Nekaterim je bil krstni boter. To velja zlasti za otroke staršev, ki so stanovali v bližine mežnarije.

Jernej Potočnik je umrl 30. marca 1827 za posledicami prsne vodenice, star 66 let.¹⁷⁵ Izplačila seh denarnih in naturalnih dohodkov, ki jih je prejemal, so bila zato ustavljena,¹⁷⁶ hkrati pa je bilo predlagano, da bi novemu učitelju okrajni urad zaradi slabe plače naturalne dajatve povečal. Preddvorska občina je bila namreč do svojega učitelja zelo mačehovska in za njegovo vzdrževanje ni prispevala prav nobenih sredstev.¹⁷⁷

Učiteljsko mesto je bilo izpraznjeno, zato je bil izdan poziv, da se zainteresirani kandidati prijavijo na prosto mesto. S postopkom se je že kar mudilo, saj se je začetek novega šolskega leta hitro bližal. Toda kandidatov, ki bi se prijavili, ni bilo. Vsi so namreč poznali nemogoče razmere, ki so tedaj vladale v Preddvoru. Kranjskemu dekanu in okrajnemu šolskemu nadzorniku Avgustu Slugi ni preostalo drugega, kot da je imenoval začasnega učitelja. To mesto je bilo dodeljeno Jakobu Praprotniku, ki je v kranjski dekaniji že do tedaj deloval kot šolski pomočnik. Ta rešitev je bila mišljena res kot začasna. Praprotnik je moral namreč opraviti še ustrezno preverjanje usposobljenosti za samostojnega učitelja.¹⁷⁸

Jakob Praprotnik naj bi bil rojen 20. julija 1803.¹⁷⁹ V letu 1825 je dokončal šest mesečno usposabljanje v Ljubljani, toda naslednje leto ni

opravi konzistorialnega izpita za učitelje. Eno leto je bil privatni učitelj na gradu Zalog pri Moravčah.¹⁸⁰ Zaradi predhodne prakse se je z njegovo začasno namestitvijo v Preddvoru strinjal tudi ljubljanski škofijski konzistorij. Na svoje novo delovno mesto je bil imenovan 28. oktobra 1827, službo pa je nastopil z začetkom šolskega leta – verjetno s ponedeljkom 5. novembra 1827. V tem letu je uspešno opravil tudi konzistorialni izpit za učitelje. Iz šolskega sklada mu je pripadla plača v višini 64 goldinarjev in 40 $\frac{1}{4}$ krajcarjev, ki se je izplačevala v polletnih obrokih.¹⁸¹

Po pol leta službovanja v Preddvoru je vložil prošnjo za podelitev redne službe učitelja in organista.¹⁸² Pozitivno mnenje pri okrajnem šolskem nadzorništvu v Kranju je dobil 1. oktobra 1828, zato ga je knezoškofijski konzistorij z dekretom z dne 22. novembra 1828 imenoval za rednega učitelja, organista in cerkovnika župnijske šole v Preddvoru.¹⁸³ Praprotnik pa je želel dobiti dekret o namestitvi tudi s strani deželnega urada,¹⁸⁴ verjetno zaradi boljšega občutka gmotne varnosti. Pri tem je imel podporo ljubljanskega knezoškofa Wolfa in okrajnega šolskega nadzornika Blaznika iz Nakla.¹⁸⁵ Tako želeni dekret je bil potrjen 30. julija 1831.¹⁸⁶

V Preddvoru ni bil več dolgo, ker je bil 5. junija 1834 prestavljen na mesto učitelja, cerkovnika in organista v Šenčur. Preddvorsko delovno mesto je uradno zapustil 30. septembra 1834.¹⁸⁷ Učiteljsko mesto pa ni bilo dolgo izpraznjeno. Nakelški dekan in okrajni šolski nadzornik Blaž Blaznik je za začasnega učitelja, organista in cerkovnika 28. julija 1834 predlagal Gašperja Napreta. Pred tem imenovanjem je ta zasedal enako mesto v Šenčurju, tako da sta si s Praprotnikom samo zamenjala kraj službovanja. Po dokumentu iz leta 1853 naj bi bil imenovan brez ustreznega dekreta, kar pa ne drži.¹⁸⁸

Gašper Napret naj bi bil rojen 1. januarja 1795.¹⁸⁹ Novo službo v Preddvoru je nastopil s prvim oktobrom 1834.¹⁹⁰ Njegovi novi dohodki so

¹⁷⁵ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, MMK 1802–1842, str. 57. Umrli naj bi 1. aprila 1827 in ne 30. marca. Pri tej MMK gre verjetno za vpise pokopov pokojnikov in ne za datume smrti, zato je prišlo do razhajanja v virih! NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/37 z dne 6. marca 1828; ARS, AS 14, fasc. 3531 (f. 55/19), dokument št. 3901 z dne 8. februarja 1828.

¹⁷⁶ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/66 z dne 29. maja 1827.

¹⁷⁷ Prav tam, dokument št. 6/66 z dne 29. maja 1827.

¹⁷⁸ Prav tam, dokument št. 6/205 z dne 26. oktobra 1827; ARS, AS 14, fasc. 3531 (f. 55/19), dokument št. 3901 z dne 8. februarja 1828.

¹⁷⁹ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, Status animarum v PMK 1771–1790.

¹⁸⁰ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/38 z dne 11. marca 1828.

¹⁸¹ Prav tam, dokument št. 1127/205 z dne 8. februarja 1828.

¹⁸² Prav tam, dokument št. 6/38 z dne 11. marca 1828.

¹⁸³ Prav tam, dokument št. 1119/147 z dne 22. novembra 1828.

¹⁸⁴ Prav tam, dokument št. 6/138 z dne 12. marca 1831.

¹⁸⁵ Prav tam, dokument št. 847/138 z dne 20. julija 1831.

¹⁸⁶ Prav tam, dokument št. 17367 6/157 z dne 30. julija 1831.

¹⁸⁷ AS 14, fasc. 3545 (f. 55/15), dokument št. 11238 z dne 18. maja 1835.

¹⁸⁸ NŠAL, *ŠAL/Ž*, fasc. 255, Preddvor, leto 1853, dokument št. 29/2242 z dne 20. oktobra 1853.

¹⁸⁹ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, Status animarum v PMK župnije 1771–1790.

¹⁹⁰ NŠAL, *ŠAL, Šolstvo*, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 551/95 z dne 18. maja 1835; Prav tam, dokument št. 6/95 z dne 13. maja 1835; NŠAL, *ŠAL, Ex. Pr.*, fasc. 12, Protokol št. 71, št. 779/142 z dne 24. junija 1834.

ostali še vedno enaki, kot jih je leta 1815 prejemal Jernej Potočnik, zato je bil tudi on v težki finančni situaciji.¹⁹¹ Položaj je bil kritičen tudi zato, ker je njegov predhodnik dobil plačilo do konca leta 1834, odšel pa je dva meseca prej. Gubernij je zato od knezoškofijskega konzistorija zahteval, da Praprotnik vrne razliko v normalni šolski sklad. Knezoškofijski konzistorij je omenjeno zahtevo poslal okrajnemu šolskemu nadzorniku v Naklo, ki je moral izterjati vračilo preveč izplačane vsote. V istem času pa so se začeli tudi pogovori o dvigu plače iz normalnega šolskega sklada,¹⁹² ki bi se naj povečali na 130 goldinarjev.¹⁹³

Kot je bilo rečeno, so bili tudi starši šolajočih se otrok dolžni prispevati določen znesek – neke vrste šolnino. Leta 1847 je v zimskem semestru preddvorsko šolo obiskovalo zelo malo otrok, in sicer le 22. Starši dvajsetih otrok so bili lastniki cele oziroma polovične hube, zato so bili obvezani k plačevanju šolnine, ki je znesla tri krajcarje tedensko. Šolo pa sta obiskovala tudi dva otroka kajžarjev, katerih starši so bili oproščeni plačevanja šolnine. Ob koncu zimskega semestra je bilo iz naslova šolnine zbranih skupaj 22 goldinarjev, v poletnem semestru pa 11 goldinarjev, tako da je prispevek staršev v šolskem letu 1847/48 znašal 33 goldinarjev.¹⁹⁴

Leta 1848 so se prihodki preddvorskega učitelja povečali za 26 goldinarjev in 49 krajcarjev.¹⁹⁵ Tako je sedaj učitelj Napret dobival iz šolskega sklada 91 goldinarjev in 29 $\frac{1}{4}$ krajcarjev plače, lokalni prihodki pa so znašali 73 goldinarjev in 11 krajcarjev. Skupaj je na leto od tega povišanja prejemal 164 goldinarjev in 40 $\frac{1}{4}$ krajcarjev.¹⁹⁶

Vse tri službe pa Napret ni opravljal do konca svojega službovanja v Preddvoru, pač pa le do leta 1849. Ker je opravljal tudi cerkovniško službo, mu je bil ves čas na voljo tudi hlapec.¹⁹⁷ Po letu 1849 pa je do konca leta 1853 opravljal samo službo učitelja, pa še to le občasno s poučevanjem najmlajših. Službo organista je prevzel Alojz Potočnik, upokojeni učitelj iz Kranja, mesto župnijskega cerkovnika pa je po dogovoru med učiteljem in

župnijskimi ključarji opravljal cerkovnikov hlapec. Učitelj Napret je s tem izgubil pomemben del dohodkov in je bil v še večji finančni zagati.¹⁹⁸

Glavni razlog za postopno opuščanje svojih služb, nenazadnje pa tudi za zelo slab obisk otrok v šoli se skriva v Napretovi osebnosti. Gašper Napret naj bi bil namreč velik pijanec, povrhu vsega pa še pedofil, ki naj bi dolga leta zlorabljal svoje učence in drugo mladino. Branil naj se ne bi niti starejših. Silil naj bi jih k spolnemu občevanju, zato so se otroci upirali hoditi v šolo, prav tako pa so pošiljanju otrok v šolo nasprotovali njihovi starši. Starši in predstavniki občine naj bi se ob različnih priložnostih večkrat pritoževali na ustreznih mestih, a niso nikoli uspeli.

Preobrat se je zgodil šele takrat, ko naj bi Napret k občevanju nagovarjal Jerneja Valjavca, sina preddvorskega župana. Takrat sta se oglasila tudi cerkovnikov hlapec Janez Šavs, ki je učitelja prav tako obtoževal nadlegovanja in Luka Markun iz Nove vasi. Slednji je obtožil Napreta, da je že pred več leti svojo perverzno izvajal tudi nad njegovim sinom Antonom. Občina je zato skupaj z župnikom Keržišnikom in kaplanom Pintarjem poslala dopis kranjskemu dekanu in okrajnemu šolskemu nadzorniku, v katerem je zahtevala Napretovo takojšnjo brezpogojno razrešitev z mesta preddvorskega učitelja. Kaplan Pintar pa se je prostovoljno javil, da prevzame šolske obveznosti do konca šolskega leta.¹⁹⁹ Sicer pa je Pintar tako ali tako že od leta 1849 večinoma sam poučeval v šoli.

Okrajni šolski nadzornik, kranjski dekan Anton Kos, je reagiral zelo hitro in knezoškofijskemu konzistoriju predlagal takojšnjo Napretovo razrešitev in ukinitvev izplačevanja njegove plače iz šolskega sklada. Predlagal pa je tudi, da Napreta razglasijo za nesposobnega in neprimernega za opravljanje učiteljske službe. Napret se namreč ni poboljšal kljub večkratnim ustnim in pisnim opozorilom, da ne sme zanemarjati šolskih obveznosti. Na podlagi vladnega odloka je bil Napret 30. maja 1854 nato res razrešen učiteljske službe v Preddvoru, prepovedano mu je bilo pa tudi opravljanje učiteljskega poklica.²⁰⁰ Po razrešitvi je kljub obtožbam do svoje smrti četrtega junija 1871 ostal v Preddvoru. Umrl je zaradi starostne oslabelosti.²⁰¹

Do prihoda novega učitelja je šolo v Preddvoru tako reševal kaplan Lovro Pintar.

¹⁹¹ AS 14, fasc. 3545 (f. 55/15), dokument št. 25455 z dne 23. septembra 1835.

¹⁹² NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, Dopis Gašperja Napreta z dne 23. septembra 1835; Prav tam, dokument št. 8110 6/90 z dne 9. aprila 1836; Prav tam, dokument št. 521/90 z dne 27. aprila 1836.

¹⁹³ AS 14, fasc. 3545 (f. 55/15), dokument št. 11238, Ad gub. N.^{mm} 11238 de 835 z dne 30. maja 1835 v dopisu ilirskega gubernija v Ljubljani št. 11238/2183.

¹⁹⁴ Prav tam, fasc 3574 (f. 55/168), dokument št. 23129/4204 z dne 27. maja 1848.

¹⁹⁵ Prav tam.

¹⁹⁶ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 153/17 z dne 9. maja 1854.

¹⁹⁷ NŠAL, ŠAL/Ž, fasc. 255, Preddvor, leto 1853, dokument št. 29/2242 z dne 20. oktobra 1853.

¹⁹⁸ Prav tam.

¹⁹⁹ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 127/15 z dne 23. aprila 1854.

²⁰⁰ Prav tam, dokument št. 153/17 z dne 9. maja 1854.

²⁰¹ NŠAL, Maticne knjige, Preddvor, MMK 1842–1897, str. 117.

Lovro Pintar (1814–1875) (ŽAB).

Ker je bilo učiteljsko mesto v Preddvoru sedaj zopet prazno, je bil objavljen razpis za novega učitelja. Zanj so hoteli zagotoviti povečanje dohodkov najmanj do višine 200 goldinarjev. Po več dopisih med gubernijem in knezoškofijskim konzistorijem so novemu učitelju zagotovili plačo v višini 222 goldinarjev in $9 \frac{1}{4}$ krajcarjev.²⁰²

Knezoškofijski konzistorij v Ljubljani je pred začetkom novega šolskega leta 19. oktobra 1854 le imenoval novega začasnega učitelja, organista in cerkovnika ali po Pintarju: *"kar imam zeta, tako imenujem noviga šomoštra..."*²⁰³ 26-letnega začasnega učitelja v Borovnici Andreja Štamcarja.²⁰⁴ Po njegovem prihodu je Pintar učil le še verouk. Po Pintarjevem opisu je bil Štamcar zelo sposoben: *"...če se bo stanovitno tako držal, kakor je začel, so predvorci slabodno hvaležni, de so takiga moža dobili... Zaderžanja se posebno lepiga kaže, v šoli kaj priden in se čez in čez po moji metodi ravna, kar mu je tudi g. dehant naročil."*²⁰⁵ Novo službo je nastopil drugega novembra 1854.²⁰⁶ S kaplanom Pintarjem sta bila v zelo dobrih odnosih; skupaj

sta snovala celo knjigo za glasovne vaje, ki sta jo imela namen *"Glasovavnica imenovati"*.²⁰⁷

Kot pri vseh njegovih predhodnikih se je tudi pri Štamcarju zataknilo pri denarju, ki bi ga moral prejemati iz normalnega šolskega sklada. Dogovorjeno povečanje dohodkov še ni bilo pravno formalno potrjeno, zato do aprila ni prejel nobenega denarja in finančne težave so bile tu. Zanj sta se potegnili tako preddvorski župnik kot tudi župan Lovro Valjavec, ki sta se obrnila na knezoškofijski konzistorij. Le-ta je na deželno vlado vložil prošnjo po rešitvi problema v korist marljivega učitelja.²⁰⁸ Problem financiranja iz normalnega šolskega sklada je bil rešen že v začetku maja, tako da se je učitelj lažje osredotočil le na svoje delo. Povečanje plače iz ostalih virov pa je še naprej ostalo odprto.²⁰⁹

Toda Štamcarjev dohodek je bil slab, izdatki pa vsako leto večji. To dejstvo potrjuje tudi dopis Štamcarja ljubljanskemu knezoškofijskemu konzistoriju. V njem je svoj položaj opisal kot žalosten in beden, ker se je moral vsak dan truditi, da so z družino sploh preživeli. Stanje naj bi bilo tako slabo, da je že po dveh letih službovanja v Preddvoru porabil dediščino po svojem očetu, drugače z družino sploh ne bi mogli preživeti. Dejansko naj bi bila njegova plača celo nižja, kot bi morala biti. Prejemal naj bi le 154 goldinarjev, saj občina ni bila v stanju izpolnjevanja svojih obveznosti. Situacije, ko se je moral vsak dan boriti za preživetje, se je Štamcar že po dveh letih naveličal, zato je prosil za premestitev na drugo delovno mesto. V prošnji je zapisal, da naj bi bili v Preddvoru še zelo daleč od dneva, ko bodo sposobni zgraditi novo šolsko stavbo in ustrezno poskrbeti za svojega učitelja.²¹⁰ S premestitvijo se je strinjal tudi okrajni šolski nadzornik, kranjski dekan Anton Kos, ker naj bi se Štamcar v dveh letih službovanja v Preddvoru izredno izkazal.²¹¹

Prošnje po premestitvi ni opustil niti konec leta 1856, ko so preddvorskemu učitelju končno popravili dohodke. Po napovedi so le-ti od konca 1856 znašali 187 goldinarjev in 51 krajcarjev dohodka in 14 goldinarjev odhodkov. Učitelj je dobival tako denarne kot tudi naturalne dajatve. Dohodke je črpal iz različnih dejavnosti. Letni čisti donos od sadovnjaka mu je prinašal 2 goldinarja in 30 krajcarjev, ena senožet pa en goldinar. Prihodki od gozda so znašali 5 goldinarjev. V naturalijah je od treh njiv dobil 1 mernik pšenice v vrednosti enega goldinarja in 18 krajcarjev ter $3 \frac{1}{2}$ mernika ajde v vrednosti dveh goldinarjev in $\frac{3}{4}$ krajcarjev. Iz

²⁰² NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6604 6/314 z dne 30. septembra 1854.

²⁰³ Glej opombo št. 31.

²⁰⁴ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/314 z dne 19. oktobra 1854.

²⁰⁵ Glej opombo št. 31.

²⁰⁶ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/362 z dne 7. novembra 1854.

²⁰⁷ Glej opombo št. 31.

²⁰⁸ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/105 z dne 28. aprila 1855.

²⁰⁹ Prav tam, dokument št. 7197 3/133 z dne 5. maja 1855.

²¹⁰ Prav tam, dokument št. 6/459 z dne 20. novembra 1856.

²¹¹ Prav tam, dokument št. 358/83 z dne 25. novembra 1856.

normalnega šolskega sklada je dobil 91 goldinarjev in 29 $\frac{1}{4}$ krajcarjev, od drugih davkov pa še 84 goldinarjev in 33 krajcarjev. Od skupne vsote prihodkov je moral odšteti za davke in takse dva goldinarja, za čiščenje šole pa 12 goldinarjev. Tako mu je ob koncu ostalo 173 goldinarjev čistega dohodka. Za kurjavo pa je moral skrbeti sam, medtem ko je skrb za kurjavo v novi šolski stavbi prevzela župnija.²¹² S koncem marca 1857 pa je bil učiteljski dohodek malenkostno še povečan, in sicer na 207 goldinarjev.²¹³ Štamcar pa je kljub temu vztrajal na premestitvi in jo končno tudi dočkal. Devetega septembra 1857 je bil namreč predstavljen za začasnega učitelja v Selca.²¹⁴ Preddvorsko učiteljsko mesto je zapustil 26. oktobra 1857.²¹⁵

Novega učitelja v Preddvor po odhodu Štamcarja v Selca leta 1857 pa ni bilo. Knezoškofijski konzistorij je namreč obvestil okrajno šolsko nadzorništvo v Kranju, le-to pa tudi preddvorskega župnika Keržišnika, da v Preddvor ne bodo poslali novega učitelja vse do tedaj, dokler ne bo sezidana nova šolska stavba.²¹⁶ Ko je bilo v pozni jeseni leta 1859 končno le sezidano novo šolsko poslopje, je bilo učiteljsko mesto izpraznjeno že dve leti. Župnik Keržišnik je to omenil tudi škofijskemu šolskemu nadzorništvu in prosil, da bi se mesto učitelja zasedlo čimprej, toda prošnja je ostala neuslišana. Dobil je namreč odgovor šolskega nadzorništva v Ljubljani, da zaradi pomanjkanja učiteljev do konca šolskega leta novega učitelja ne morejo poslati.²¹⁷ Glavni vzrok za pomanjkanje učiteljev pa so bili slabi dohodki in slabe nastanitvene možnosti učiteljev, da ne govorimo o stanju učilnic. Stalno se je govorilo o povečanju učiteljskih dohodkov, nihče pa ni vedel, odkod vzeti.²¹⁸

V začetku oktobra 1860 pa je v Preddvor le prišla bolj spodbudna novica. Za začasnega učitelja v Preddvoru je bil namreč 8. oktobra imenovan šolski namestnik v Gotenici Anton Kunšič. Novo delovno mesto je nastopil 15. novembra 1860,²¹⁹ potem ko ga je v Gotenici zamenjal Valentin Krek, ki je bil do tedaj začasni učitelj v Dolenjskih Toplicah.²²⁰

Njegovi nasledniki so se potem menjali veliko hitreje, kot v prvi polovici 19. stoletja. Že čez dve leti, 5. novembra 1862, je bil Anton Kunšič predstavljen za začasnega učitelja v Škocjan pri Novem mestu. Umrl je umrl 6. januarja 1878 v Litiji.²²¹ Za Kunšičem je mesto učitelja v Preddvor zasedel Janez Škerbinc, ki je bil pred tem začasni učitelj v Kropi. Zaradi slabih izkušenj s preddvorskimi učitelji v preteklosti je moralo okrajno šolsko nadzorništvo v Kranju spremljati njegovo delo. V primeru, da ne bi vestno opravljal svojega poklica, mu je bilo zagroženo z odpustom.²²² Janeza Škerbinc je 22. aprila 1864 zamenjal Franc Cvek, ki je bil do tedaj dve leti učitelj v Cerkljah.²²³ Učiteljski poklic pa je opravljal le kratek čas, saj je že 13. novembra 1868 v starosti 23 let umrl za posledicami pljučnega edema.²²⁴ Njegovo mesto je nato zasedel Franc Škerbinc, do tedaj učitelj v Kamni Gorici.²²⁵

Leta 1875 je bil za preddvorskega učitelja imenovan Anton Cirman, ki je z začetkom šolskega pouka 27. oktobra začel pisati šolsko kroniko.²²⁶ S tem nam je zapustil bogat vir najrazličnejših podatkov. Iz zapisov v kroniki lahko spremljamo število učencev, vremenske razmere, klimo v kraju, ki se je odražala v odnosu prebivalcev do posameznega učitelja, itd. Na ta način so se ohranili pomembni zapisi za sam kraj, sicer bi za vedno izginili v pozabo. Se pa podatki iz kronike krasno dopolnjujejo s podatki iz oklicnih knjig preddvorske župnije.²²⁷ Zanimivo je, da je bil Cirman s strani krajevnega šolskega sveta leta 1879 obtožen, da je učil zoper vero. Anton Cirman je bil 2. junija 1879 prestavljen v Poljane, s poučevanjem do konca šolskega leta pa je nadaljeval kaplan Martin Molek.²²⁸

Antona Cirmana je s 1. septembrom 1879 zamenjal Luka Knific, ki je ob koncu šolskega leta 1881/82 že upal, da bo prestavljen. V šolski kroniki,

²¹² Glej opombo št. 87.

²¹³ Prav tam, dokument št. 660/122 1857 z dne 21. marca 1857.

²¹⁴ Prav tam, dokument št. 1795/267 1857 z dne 6. oktobra 1857.

²¹⁵ NŠAL, ŠAL/ŽA, Spisi, Kranj, fasc. 34, 1857, dokument št. 469/58 z dne 5. novembra 1857.

²¹⁶ Prav tam, dokument št. 1795/267 z dne 6. oktobra 1857.

²¹⁷ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/91 z dne 6. februarja 1860 in odgovor z dne 17. marca 1860.

²¹⁸ Apih, Ustanovitev narodne šole na Slovenskem (drugi del), str. 217.

²¹⁹ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 6/449 z dne 18. novembra 1860.

²²⁰ Prav tam, dokument št. 1822/315 1860 z dne 8. oktobra

1860; Prav tam, dokument št. 1863/330 z dne 8. oktobra 1860.

²²¹ AOŠP, Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952, leto 1878.

²²² NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 1561/351 1862 z dne 5. novembra 1862.

²²³ Prav tam, dokument št. 551/95 1864 z dne 22. aprila 1864; Lapajne, *Od Ilirije do Jugoslavije*, Cerklje 1931, str. 55.

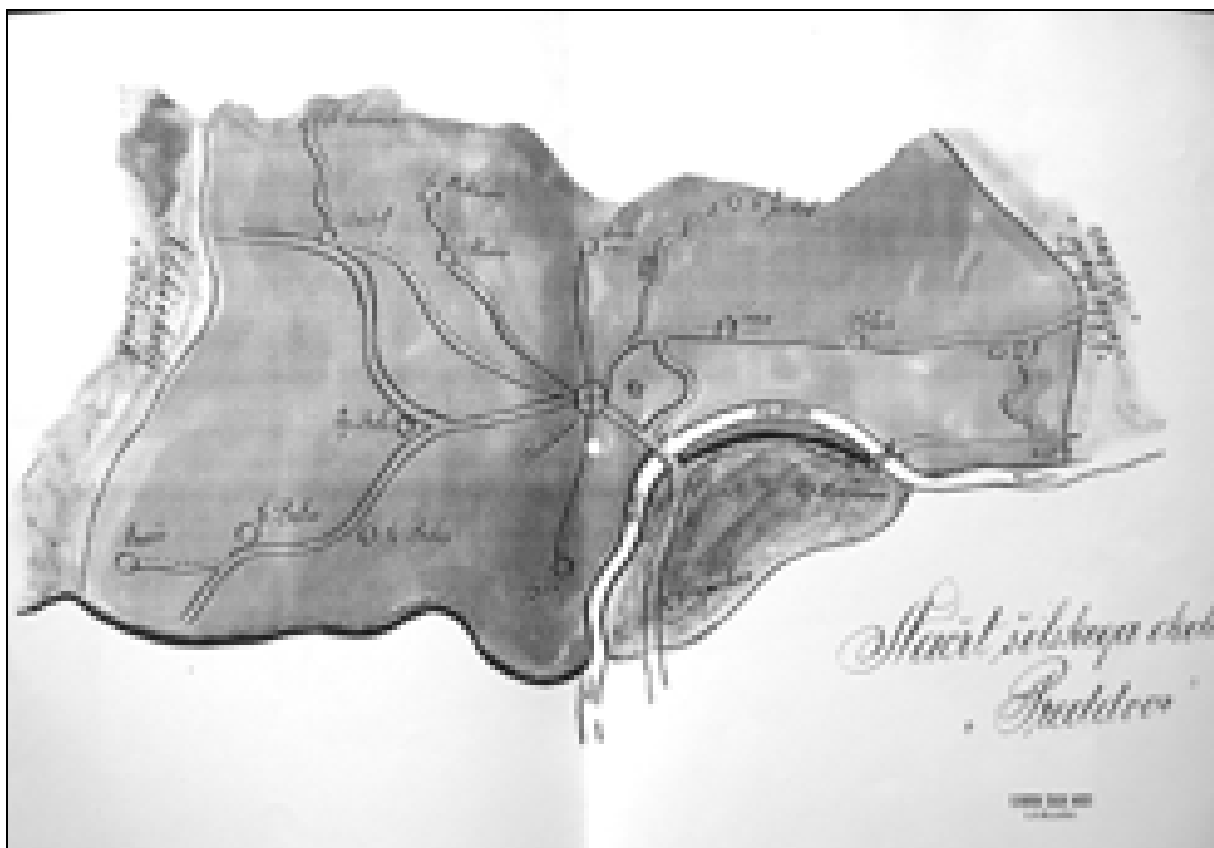
²²⁴ NŠAL, *Matične knjige*, Preddvor, MMK 1842–1897, str. 110.

²²⁵ NŠAL, ŠAL, Šolstvo, fasc. 28/6/2/6, Preddvor, dokument št. 1800/371 1868 iz novembra 1868. Verjetno gre za 26. november 1868, kot je razvidno iz dopisa okrajnemu šolskemu nadzorništvu v Radovljici.

²²⁶ AOŠP, Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952, leto 1875.

²²⁷ ŽAP, Oklicne knjige od 1868–1918.

²²⁸ AOŠP, Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952, leto 1879. Martin Molek je bil kaplan v Preddvoru od 1876–1879. Nekaj drobtinic o njem v: NŠAL, ŠAL/*Zapuščine duhovnikov*, fasc. 379, Franc Pokorn (včasih NŠAL, ŠAL/*Zgodovinski zapiski*, fasc. 39, Pokorn, Preddvor).

Načrt šolskega okoliša Preddvor (SŠM, dokumentacijska zbirka, Šolska mapa OŠ Preddvor).

kjer je opisal nehvaležnost in nenaklonjenost kraja do učitelja, se je poslovil z besedami: "...ker niso ne starši ne otroci šoli prijazni ... Nehvaležnost je plačilo sveta! Tedaj: Z Bogom! Preddvor!!" Toda njegovo upanje je bilo zaman. Šolska oblast ga ni hotela prestaviti iz službenih ozirov, t. j. zaradi prevlažnega stanovanja, prevelikega števila učencev, ker je bil cerkvenik nastanjen v učiteljevem stanovanju in ker cela župnija ni premogla niti enega šolskega prijatelja.²²⁹

V letu 1882 je ljubljanski knezoškof Janez Zlatoust Pogačar²³⁰ med drugimi vizitiral tudi župnijo Preddvor. V svojem poročilu je nekaj besed namenil tudi preddvorski šoli. Župnik Debeljak ni prav pogosto zahajal med šolske zidove, kar bi kljub liberalnejši zakonodaji v monarhiji moral. Službo kateheta je opravljal kaplan, ki je verouk poučeval tri ure tedensko. Pri svojem delu naj bi bil zelo marljiv.²³¹ Knezoškof Pogačar je spoznal

tudi učitelja Kniflica. Ta po njegovem ni bil preveč dober v cerkvenem petju in igranju na orgle.²³²

Marca 1883 je Knific le dobil odlok o premestitvi v Ljubno, a se je premestitvi takoj odpovedal zaradi žalostnih razmer na tamkajšnji šoli. Upanje na zamenjavo pa je še vedno gojil. Ko je julija potekala slovesnost ob 600. letnici Kranjske pod Habsburžani in je šel 16. julija na poti iz Kamnika skozi Luže sam cesar Franc Jožef I., pa je Knific odpeljal šolarje na Luže, da so lahko njegov mimohod počastili s šolsko zastavo s podobo sv. Alojzija. Tega leta je okoli 40 učencev dobilo tudi novo obutev. Pokojna Marija Urbančič je namreč v oporoki za obutev revnih učencev zapustila 100 forintov.²³³

Odlok o razrešitvi s preddvorskega učiteljskega mesta je Luka Knific dobil 22. novembra 1884. Imenovan je bil za nadučitelja na Trati. Odločbe je bil izredno vesel: "Tisučera hvala bodi zato milemu Bogu in "Mariji pomagaj" za rešenje iz te sovražne sužnosti. Deo gratias!"²³⁴ Mesto začasnega učitelja je po odločbi okrajnega šolskega sveta 24. novembra 1884 zasedel njegov sin, Luka Knific mlajši. "Po

²²⁹ Prav tam.

²³⁰ Volčjak, *Listine imenovanj ljubljanskih škofov*, str. 28; Ambrožič, *Ljubljanski knezoškof dr. Janez Zlatoust Pogačar*, str. 1–464.

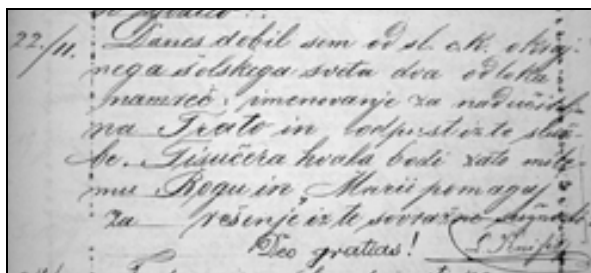
²³¹ NŠAL, *ŠAL/Ž*, fasc. 256, Preddvor, leto 1882, dokument št. 3/1836, Promemoria über den Zustand der Pfarre Höflein bei der canonischen Visitation derselben durch den hochwürdigsten Fürstbischof Johann Chrisostomus im Jahre 1880.

²³² Prav tam, Bericht über die canonische Visitation der Pfarre (Curatie) Preddvor am 10. August 1882.

²³³ AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952*, leto 1883.

²³⁴ Prav tam, leto 1884.

*krivici za ta kraj imenovani*²³⁵ začasni učitelj je bil nad svojo novo službo razočaran, saj ni bil imenovan na zeleno mesto v Besnici. Poleg tega ni imel za svojo novo službo niti ustreznih kvalifikacij, saj je imel opravljeno le maturo v Kopru. Na mesec je za poučevanje dveh razredov dobil le 25 forintov.²³⁶ Učiteljsko službo v *"šoli tako sovražnem kraju"* je sklenil že po koncu šolskega leta 27. avgusta 1885. Preddvor in trpljenje na preddvorski šoli je zapustil z olajšanjem, saj *"muka terpela se je za – očeta!!!"*²³⁷

Zapis v šolski kroniki (AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952, leto 1884/85*).

Luka Knifca ml. je 29. septembra 1885 zamenjal Ivan Okorn, do tedaj učitelj v Postojni. Na novo delovno mesto je bil z dekretom deželnega šolskega sveta št. 195 imenovan že 8. marca 1885. Bil je pobudnik razširitve preddvorske šole v dvo-razrednico. Šolsko leto 1885/86 se je zaključilo že na začetku avgusta, da se je lahko začelo popravljati učiteljevo stanovanje. Leta 1886 je šola pridobila šolski vrt. Okoli vrta je bila postavljena ograja, za katero je bilo plačano 155 forintov.²³⁸ Verjetno je bila velikost vrta enaka kot leta 1923, t. j. 575 m².²³⁹ Spomladi leta 1887 so bili storjeni prvi koraki za izselitev cerkovnika Antona Ekarja iz šole.²⁴⁰ V tem letu je bil izvoljen tudi nov predsednik krajevnega šolskega sveta – župnik Debeljak, saj se je staremu predsedniku Blažu Ekarju zmešalo in je bil zato odpeljan v deželno blaznico na Studenec pri Ljubljani.²⁴¹ Leta 1889 je bila preddvorska šola bila zopet obdarovana. Leonia Pesendorfer, roj. Fuchs iz Rottenmanna je namreč poslala 20 forintov za pridne in revne otroke preddvorske šole.

Kranjski deželni šolski svet je 23. aprila 1891 sklenil v Preddvoru razpisati drugo učiteljsko mesto in ga dohodkovno razporedil v 4. plačilni raz-

red.²⁴² S šolskim letom 1891/92 je novo razpisano mesto zasedla učiteljica Filomena Koceli. Na to mesto je bila imenovana z odlokom okrajnega šolskega sveta 21. avgusta 1891. Drugi učitelj, Ivan Okorn, je ostal v Preddvoru do konca šolskega leta 1892/93 – do 30. junija 1893, ko je zaključil osemletno službovanje v tem kraju. Tega leta se je šola končala 6 tednov prej kot ponavadi, saj se je prvega julija 1893 začela obnova šolske stavbe.²⁴³

Po zgraditvi novega šolskega poslopja je z začetkom novega šolskega leta novembra 1894 Preddvor dobil dva nova učitelja. Šolsko vodstvo je prevzel nadučitelj Rudolf Završnik, ki je prišel iz Olševka. Za preddvorskega učitelja je bil imenovan že 13. junija 1893. Mesto drugega učitelja pa je 28. avgusta 1894 kot začasna učiteljica prevzela Albina Prevc, do tedaj pomožna učiteljica v Smladniku.²⁴⁴ Leta 1896 je bila zaradi obolelosti na šesttedenskem bolniškem dopustu.²⁴⁵ Za stalno učiteljico v Preddvoru jo je deželni šolski svet imenoval devetega oktobra 1896.²⁴⁶ Ponovno je bila na bolniškem dopustu od 4. aprila 1908 do 15. julija. V času njene odsotnosti je kot pripravnica njeno mesto zasedala nekdanja pripravnica v Besnici Karolina Zupančič.²⁴⁷

Leta 1908 je preddvorski šoli smrt odpeljala nadučitelja Rudolfa Završnika. 14. junija je utonil v Kokri. V Preddvoru je služboval 14 let, t. j. od leta 1894. Začasno je šolsko vodstvo prevzela Karolina Zupančič.²⁴⁸ Z začetkom novega šolskega leta pa je 16. septembra 1908 vodstvo šole prevzela učiteljica Angela Miklavčič.²⁴⁹ Vodja je bila le eno leto, saj je s septembrom z novim šolskim letom 1910/11 vodstvo šole prevzel nadučitelj Josip Mihelič, prej nadučitelj v Št. Lovrencu na Dolenjskem. Angela Miklavčič pa je kmalu po začetku pouka zbolela in odšla na tritedenski bolniški dopust. Toda že konec prvega četrletja je zopet zbolela, zato je dobila bolniški dopust do konca šolskega leta 1910/11. Okrajni šolski svet je zamenjavo našel v izprašani učiteljski kandidatki Davorini Dežela, zato jo je 15. decembra 1910 imenoval na mesto obolele učiteljice Miklavčič. Angela Miklavčič pa je bila očitno preveč bolna za nadaljevanje učiteljske kariere, zato je bila z odlokom deželnega šolskega sveta 30. avgusta 1911 upokojena.²⁵⁰

Na začetku meseca julija 1911 je šolo obiskal domačin, sicer pa duhovnik v Ameriki, Matija Šavs in

²³⁵ Prav tam.

²³⁶ Prav tam.

²³⁷ Prav tam, leto 1885.

²³⁸ Prav tam, leto 1885 in 1886.

²³⁹ SŠM, dokumentacijska zbirka, Šolska mapa OŠ Preddvor, Šolska popisnica za javne, zasebne, osnovne, meščanske šole v Preddvoru z dne 23. decembra 1923.

²⁴⁰ AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952*, leto 1887.

²⁴¹ Prav tam.

²⁴² AS 38, III-26, fasc. 237, dokument št. 3062/1290 z dne 17. aprila 1891.

²⁴³ AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952*, leto 1893.

²⁴⁴ AOŠP, *Šolska kronika 1894–1919*, str. 4.

²⁴⁵ Prav tam, str. 7. Odlok okrajnega šolskega sveta št. 267 z dne 23. februarja 1896.

²⁴⁶ Prav tam, str. 9.

²⁴⁷ Prav tam, str. 55.

²⁴⁸ Prav tam, str. 59–60.

²⁴⁹ Prav tam, str. 61.

²⁵⁰ Prav tam, str. 63–64.

šoli daroval 100 kron. Omenjeni denar je bil predviden za nakup šolske zastave oziroma šivalnega stroja. Šola je potrebovala denar tudi za druge namene, npr. za šolske izlete. V ta namen sta bila 15. in 21. julija 1912 organizirani veselici v šolskem posloju. Učenci so deklamirali in odigrali dve gledališki igri, zbrani denar pa so namenili organiziranju izleta v Postojno. Tega leta so za potrebe domoznastvenega pouka organizirali izlet tudi na sv. Jakoba. Odpravili pa so se tudi v deželno glavno mesto Ljubljana, kjer so si ogledali tiskarno, knjigoveznico, deželni muzej, cerkve in druge pomembne spomenike. Denar za pot v Ljubljano sta darovala graščak Gilbert Fuchs in župnik Lakmayer.²⁵¹

Po sistematizaciji tretjega učiteljskega mesta zaradi razširitve preddvorske šole v trirazredno ljudsko šolo je okrajni šolski svet devetega septembra 1912 na tretje učiteljsko mesto kot začasno učiteljico imenoval Marijo Novak, nekdanjo pripravnico v Kranju. V Preddvoru je ostala pol leta, do 30. marca 1912. Po odločitvi deželnega šolskega sveta z dne 20. februarja 1912 pa je njeno mesto zasedla Josipina Mihelič-Majde. Pred tem je bila učiteljica v Križah pri Trziču. Na novo delovno mesto, za katerega je sama prosila, je prišla prvega aprila 1912.²⁵² V Preddvoru je ostala do 12. septembra 1922.²⁵³

Kranjski deželni šolski svet je z začetkom šolskega leta 1913/14 zaradi razširitve šole v trirazrednico sistematiziral tretje učiteljsko mesto.²⁵⁴ Novo učiteljsko mesto je po odloku deželnega šolskega sveta zasedla Marija Sajovic, do tedaj začasna učiteljica na Dobravi pri Kropi. Na to mesto je bil imenovana kot začasna učiteljica. V Preddvoru je ostala le do 1. marca 1914, ko je odšla na Šenturško goro, mesto stalnega učitelja pa je po odloku deželnega šolskega sveta zasedla Ljudmila Vizjak-Kovač, do tedaj učiteljica v Loškem Potoku.²⁵⁵ Marija Kovač se je v šolskem letu 1917/18 poročila z nadučiteljem Cirilom Vizjakom. Ob koncu prve svetovne vojne je bila sedaj Marija Vizjak-Kovač po sklepu višjega šolskega sveta z dne 6. julija 1919 št. 8600 prestavljena na Koroško v Št. Peter na Vašinjah. Na njeno mesto pa je kot začasna učiteljica prišla po sklepu okrajnega šolskega sveta št. 944 z dne 3. septembra 1919 Antonija Kuralt, nekdanja nadomestna učiteljica v Predosljah. Tu je ostala do 31. januarja 1931, ko je bila premeščena v Križe pri Trziču.²⁵⁶

²⁵¹ Prav tam, str. 69.

²⁵² Prav tam, str. 69–70.

²⁵³ AOŠP, *Šolska kronika 1875–1893, 1919–1952*, leto 1921/22.

²⁵⁴ AS 38, III-26, fasc. 266, dokument št. 24195 z dne 5. novembra 1912; *Prav tam*, dokument št. 22247 z dne 29. oktobra 1912.

²⁵⁵ AOŠP, *Šolska kronika 1894–1919*, str. 84–85.

²⁵⁶ AOŠP, *Šolska kronika 1919–1952*, šol. leto 1930–31.

Preddvorski učitelji do leta 1919²⁵⁷

št.	ime in priimek	čas službovanja v Preddvoru
1	Johann Bayerle	november 1788
2	Jernej Potočnik	december 1788–30. marec 1827
3	Jakob Praprotnik	28. oktober 1827–5. junij 1834
4	Gašper Napret	28. julij 1834–30. maj 1854
5	Andrej Štamcar	19. oktober 1854–9. september 1857
6	Anton Kunšič	8. oktober 1860–5. november 1862
7	Janez Škerbinc	5. november 1862–1864
8	Franc Cvek	22. april 1864–13. november 1868
9	Franc Škerbinc	november 1868–1875
10	Anton Cirman	27. oktober 1875–2. junij 1879
11	Luka Knific	1. september 1879–22. november 1884
12	Luka Knific ml.	24. november 1884–27. avgust 1885
13	Ivan Okorn	8. marec 1885–30. junij 1893
14	Filomena Koceli	21. avgust 1891–1894
15	Rudolf Završnik	13. junij 1893–14. junij 1908
16	Albina Prevc	28. avgust 1894–1908
17	Karolina Zupančič	4. april 1908–1911
18	Angela Miklavčič	16. september 1908–30. avgust 1911
19	Josip Mihelič	15. september 1910–12. september 1922
20	Davorina Dežela	15. december 1910–1911
21	Marija Novak	9. september 1912–30. marec 1912
22	Josipina Mihelič-Majde	20. februar 1912–12. september 1922
23	Marija Sajovic	15. september 1913–1. marec 1914
24	Ljudmila Vizjak-Kovač	1. marec 1914–6. julij 1919
25	Antonija Kuralt	3. september 1919–31. januar 1931

²⁵⁷ Seznam učiteljev je bil narejen po meni trenutno razpoložljivih virih.

Preddvorska šola in okoliški kraji

Poučevanju otrok v Preddvoru lahko kontinuirano sledimo od leta 1788 naprej. Istega leta se je začelo s poučevanjem tudi v Cerkljah na Gorenjskem (že tri leta kasneje je bila šola zaradi pomanjkanja učencev ukinjena)²⁵⁸ in verjetno tudi v Šenčurju, čeprav naj bi bila šenčurska šola uradno ustanovljena šele leta 1820.²⁵⁹ Preddvorsko šolo je obiskovalo vsaj trikrat manj učencev kot cerkljansko, a je kljub temu preživela – če smo odkriti, samo zaradi prizadevnosti učitelja Potočnika. Ne samo, da so si maloštevilni učenci v šoli pridobili osnovno znanje, tudi kraj kot tak je začel pridobivati. Začel je kulturno in gospodarsko rasti in napredovati. Iz preddvorske šole je izšla vrsta izobražencev.²⁶⁰ Občudovati je treba starše tistih otrok, ki so svoje otroke prvi poslali v šolo. Ostali prebivalci so se jim prav gotovo posmehovali. Leti so verjetno tudi precej pripomogli k odlašanju z gradnjo novega šolskega poslopja v letih 1822–1824. Pomanjkanje denarja je bilo le eden izmed vzrokov, ne pa glavni vzrok za status quo. Preprosto ni bilo ne volje ne denarja in ne osebe, ki bi izpeljala ta smeli načrt. Zato pa so kraji v okolici Preddvora imeli s tem več sreče; uspeli so tako v Šenčurju kot tudi v Cerkljah na Gorenjskem.

Da se je začarani krog odvrtil, se Preddvor lahko zahvali svojemu nekdanjemu kaplanu Lovru Pintarju. Brez njega kraj ne bi ujel zaostanka s sosednjimi vasi. Leta 1859 se je nova preddvorska šola že lahko primerjala z novimi šolami v Cerkljah na Gorenjskem, Šenčurju in Naklem – vse so bile dograjene leta 1859 oziroma 1860.²⁶¹ Pri razširitvi šole na več razredov pa je Preddvor omenjene kraje krepko prehitel. To pomeni, da so se ljudje počasi začeli zavedati pomena šole. Šola vasem ni samo jemala, ampak jim je tudi vračala – resda dolgoročno, pa vendar. To pa je bil včasih, sedaj in bo tudi v prihodnje namen vsake šole!

VIRI IN LITERATURA

VIRI

AOŠP – Arhiv Osnovne šole Matije Valjavca Preddvor
Šolska kronika 1875–1893 in 1919–1952
Šolska kronika 1894–1919

AS – Arhiv Republike Slovenije
AS 14 – Gubernij v Ljubljani
AS 31 – Namestništvo v Ljubljani
AS 38 – Deželni zbor in odbor
AS 792 – Gospostvo Turn pod Novim gradom

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana

Matične knjige (MK), župnija Preddvor:
Mrliški matični knjigi (MMK) 1802–1842, 1842–1897
Poročna matična knjiga (PMK) 1771–1790 (Status animarum 1763–1876)
Rojstne matične knjige (RMK) 1760–1771, 1784–1793, 1793–1822, 1822–1858
ŠAL, Ex. Pr.
ŠAL, Spisi II.
ŠAL, Šolstvo
ŠAL/VIZ
ŠAL/Zapuščine duhovnikov
ŠAL/Ž, Preddvor
ŠAL/ŽA, Spisi, Kranj

ŠŠM – Slovenski šolski muzej, dokumentacijska zbirka
Register osnovnih šol, Preddvor
Šolska mapa OŠ Preddvor

ŽAB – Župnijski arhiv Breznica
fotografija Lovra Pintarja

ŽAP – Župnijski arhiv Preddvor
Oznanilne knjige 1868–1918

ČASOPISI

Novice, XV, št. 13, 14. februar 1857
Novice, XV, št. 20, 11. marec 1857
Novice, XVII, št. 2, 12. januar 1859
Novice, XVII, št. 32, 10. avgust 1859
Novice, XVII, št. 42, 19. oktober 1859

²⁵⁸ Lapajne, *Od Ilirije do Jugoslavije*, str.7; <http://users.volja.net/tomusic/cerklje/zgodovina.htm>.

²⁵⁹ Ciperle, *Šolstvo v Šenčurju*, str. 288.

²⁶⁰ Roblek, *Kulturno in športno življenje v Preddvoru*, str. 178–182.

²⁶¹ <http://www2.arnes.si/~conaklokr/>.

INTERNET

<http://users.volja.net/tomusic/cerklje/zgodovina.htm>
<http://www2.arnes.si/čonaklokr/>

LITERATURA

- Ambrožič, Matjaž: *Ljubljanski knezoškof dr. Janez Zlatoust Pogačar : njegova verska, kulturna in politična vloga za zgodovino Slovencev*. Acta Ecclesiastica Sloveniae, 25. Ljubljana : Inštitut za zgodovino cerkve pri Teološki fakulteti, 2003.
- Apih, Jožef: Ustanovitev narodne šole na Slovenskem (drugi del). *Letopis matice slovenske*, 27, 1895, str. 146–233.
- Ciperle, Jože: Šolstvo v Šenčurju in okolici do leta 1945. *Kranjski zbornik : 1990 Kranj : Skupščina občine Kranj*, 1990.
- Delavec, Mira: Lovro Pintar – narodnjak v senci. *Kronika*, 53, 2005, št. 2, str. 197–209.
- Dolar, France M.: Drobci iz zgodovine župnije Preddvor. *Preddvor v času in prostoru : zbornik občine Preddvor* (ur. Tone Roblek). Preddvor : Občina, 1999, str. 105–121.
- Enciklopedija Slovenije*, 7, Ljubljana : Mladinska knjiga, 1993.
- Enciklopedija Slovenije*, 8, Ljubljana : Mladinska knjiga, 1994.
- Enciklopedija Slovenije*, 9, Ljubljana : Mladinska knjiga, 1995.
- Enciklopedija Slovenije*, 12, Ljubljana : Mladinska knjiga, 1998.
- Enciklopedija Slovenije*, 15, Ljubljana : Mladinska knjiga, 2001.
- Kušej, Rado: *Cerkveno pravo katoliške in pravoslavne Cerkve : s posebnim ozirom na razmere v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev*. Ljubljana : Juridična fakulteta, 1923.
- Lapajne, Josip: *Od Ilirije do Jugoslavije : spomenica Davorin Jenkove narodne šole v Cerkljah pri Kranju : 1788–1891 : 1811–1931*. Cerklje : Cerkljanska šola, 1931.
- Rebol, Francišek: Lovro Pintar. *Dom in svet*, 12, 1899, št. 1, str. 1–6.
- Roblek, Tone: Kulturno in športno življenje v Preddvoru. *Preddvor v času in prostoru : zbornik občine Preddvor* (ur. Tone Roblek). Preddvor : Občina, 1999, str. 177–214.
- Schiviz von Schivizhoffen, Ludwig: *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain*. Görz, 1905.
- Schmidt, Vlado: A. Linhart kot okrožni šolski nadzornik. *Zgodovinski časopis*, 8, 1954, str. 143–154.
- Schmidt, Vlado: *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem*. 1. del, 1. ponatis. Ljubljana : Delavska enotnost, 1988.
- Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Deželnih vlad za Slovenijo: 1918–1921, 1. del: od 1. nov. 1918 do 26. feb. 1919* (ur. Peter Ribnikar). Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije, 1998.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana : DZS, 1994.
- Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja I.* : katalog stalne razstave. Ljubljana : Slovenski šolski muzej, 1988.
- Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja II.* : katalog stalne razstave. Ljubljana : Slovenski šolski muzej, 1999.
- Tavželj, Milena: Šolstvo v Preddvoru. *Preddvor v času in prostoru : zbornik občine Preddvor* (ur. Tone Roblek). Preddvor : Občina, 1999, str. 249–256.
- Uradno glasilo Občine Preddvor*, 10, 2004, št. 4, Odlok o občinskem prazniku Občine Preddvor.
- Vilfan, Sergij: *Pravna zgodovina Slovencev. Od naselitve do zloma stare Jugoslavije*. Ponatis 1. izd. Ljubljana : Slovenska matica, 1996.
- Volčjak, Jure: *Listine imenovanj ljubljanskih škofov : kratki življenjepisi ljubljanskih (nad)škofov in pomožnih škofov ob razstavi listin Arhiva Republike Slovenije in Nadškofijskega arhiva Ljubljana*. Ljubljana : Arhiv Republike Slovenije, 2004.

Z U S A M M E N F A S S U N G

Ein Abriss der Geschichte des Schulwesens in Preddvor bis zum Ende des Ersten Weltkriegs

Das Schulwesen in Preddvor (Höfflein) kann auf eine vielseitige Geschichte zurückblicken. Einigen Annahmen zufolge soll schon vor 1788 im vermuteten Kloster im Preddvorer Schloss eine Schule bestanden haben. Fest steht jedoch, dass es eine Schule in Preddvor seit 1788 gab. Im hier behandelten Zeitraum sind zwei Persönlichkeiten für die Entwicklung des Schulwesens in Preddvor von Bedeutung: Jernej Potočnik und Lovro Pintar. Der erste leitete die Schule in ihren Anfängen, der andere ließ ein neues Schulgebäude errichten. Beide verhinderten die Aufhebung der Schule und ermöglichten ihre Weiterentwicklung.

Von Anbeginn stellten der Schulraum und das niedrige Gehalt des Lehrers ein Problem dar. Der "Kampf" um ein neues Schulgebäude dauerte bis 1859 und nicht nur bis 1824, wie es bisher in der Literatur zu lesen war. Die unsichere Existenzgrundlage der Lehrer war auch der Hauptgrund

dafür, dass diese schnell wechselten, vor allem nach der Errichtung des neuen Schulgebäudes, und dass es an Kandidaten für die Lehrerstelle in Preddvor mangelte. Der Unzufriedenheit über die Verhältnisse lagen, neben anderen Ursachen, auch Fälle von Pädophilie in der Lehrerschaft zugrunde.

Die Schule war im Ort lange Zeit unerwünscht. Die Einwohner widersetzten sich ihr auf verschiedene Art und Weise. Doch die Beharrlichkeit der Lehrer trug Früchte. Die Zahl der Kinder, die die Schule vor der Schulreform besuchten, stieg kontinuierlich an. Später wurde die Schule zu eng, darum wurde sie am Jahresende 1894 erweitert und die Zweiklassenschule in eine Dreiklassenschule umgewandelt. Noch vor Beginn des Ersten Weltkriegs bekam die Schule elektrischen Strom.

Im Hinblick auf die vielseitige Geschichte der Schule wäre eine umfangreichere Studie nahe liegend. Der menschlichen Achtlosigkeit ist es leider zuzuschreiben, dass die Quellen sehr schlecht erhalten sind. Aus diesem Grunde bleibt die Geschichte der Preddvorer Schule nach wie vor in Dunkel gehüllt. Allen, die dazu beigetragen haben, den Schleier des Geheimnisses zu lüften, bin ich zum Dank verpflichtet, all denjenigen, die bis heute der Schule abgeneigt geblieben sind, muss ich großen Tadel aussprechen.